

BİR İNGİLİZ YARBAYININ KUVÂ-YI MİLLÎYE HAKKINDAKİ İSTİHBARAT RAPORU

Orhan ÖZCAN*

Öz

İstihbarat, stratejik hedef ya da amaçlar üzerinde kesintisiz bilgi edinimini hipotez, tahmin ve sonuç süzgecinde analiz ederek kesin, geçerli ve tutarlı bilgiye dönüştürmektir. İstihbaratın amacı ise var olan belirsizlikleri elde edilen ve iyi tanımlanmış “gerçekler” ile değiştirerek stratejik ya da operasyonel karar vericilere iletmektir. Büyük Britanya Genelkurmay Başkanlığına bağlı Karadeniz Komutanlığı adına ismi belirtilmeyen bir İngiliz yarbay, Aralık 1919-Ocak 1920 tarihleri arasında altı haftalık bir süreçte Milne hattı üzerinde kuvâ-yı millîye hakkında derlediği istihbarat bilgileri bir rapor halinde 5 Şubat 1920’de bir üst makama sunmuştur. Rapor, kuvâ-yı millîye’nin niteliğini, teşkilatlanmasını, potansiyel gücünü tarihsel bilgi ve öngörüler dikkate alınarak analiz etmiştir. Bununla birlikte rapor, Batı Anadolu özelinde kuvâ-yı millîye’nin destek aldığı toplumsal, askerî ve iktisadî yapıları da değerlendirmiştir. Çalışmanın amacı, kuvâ-yı millîye ve Batı Anadolu hakkında elde edilen istihbarat raporunu kuvâ-yı millîye literatürü çerçevesinde değerlendirmektir. İstihbarat raporu, savaşın belirsizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla kuvâ-yı millîye ve Türk halkının mücadele kapasitesini tespit etmeye yönelik çok yönlü ve ayrıntılı biçimde hazırlanmıştır. Çalışma; kaynak taraması, sınıflandırma, çözümleme, tenkit ve sentez sırası izlenerek araştırılmış, literatürde konuyla alakalı yer alan araştırma/inceleme eserlerden faydalanılarak raporun değerlendirmeleriyle bir karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kuvâ-yı Millîye, Milne Hattı, Büyük Britanya Askerî İstihbaratı, 5 Şubat 1920 Tarihli Ait Gizli Rapor.*

Abstract

A British Lieutenant Colonel's Intelligence Report on the Kuvâ-yı Millîye

Intelligence is to transform the continuous acquisition of information on strategic goals or objectives into precise, valid, and consistent information by analysing it in the filter of hypothesis, prediction, and result. The purpose of intelligence is to replace existing uncertainties with well-

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Balıkesir Astsubay Meslek Yüksekokulu, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bölümü/BALIKESİR. E-posta: dorukeforhan@gmail.com ORCID: 0000-0002-0398-7184

(Makale Gönderim Tarihi: 03.09.2022 - Makale Kabul Tarihi: 11.06.2023)

defined “facts” and communicate them to strategic or operational decision-makers. An unnamed British lieutenant colonel on behalf of the Black Sea Command affiliated to the General Staff of Great Britain presented the intelligence information he had compiled about Kuvâ-yı millîye on the Milne line in a report on February 5, 1920, to a higher authority in a six-week period between December 1919 and January 1920. The report analysed the nature, organization, and potential power of the kuvâ-yı millîye, taking into account historical knowledge and foresight. In addition, the report also evaluated the social, military, and economic structures that the kuvâ-yı millîye supported in Western Anatolia. The study aims to evaluate the intelligence report obtained about kuvâ-yı millîye and Western Anatolia within the framework of kuvâ-yı millîye literature. The intelligence report has been prepared in a versatile and detailed way to determine the fighting capacity of the National Forces and the Turkish people to eliminate the uncertainties of the war. Study; literature review, classification, analysis, criticism, and synthesis order were followed, and a comparison was made with the evaluations of the report by making use of the research/examination works related to the subject in the literature.

Key Words: *Kuvâ-yı Millîye, Milne Line, Military Intelligence of Great Britain, Confidential Report Dated February 5, 1920.*

Giriş

İstihbarat, karar vericilere sunulmak üzere kurumsallaşmış yapının sürekli bir süreç sonrası edindiği bilgiyi tanımlamakla birlikte çatışmadaki belirsizliği azaltmakla ilgili bir sorunsaldır. İstihbarat döngüsü/çarkı ismi verilen süreçte ise bilgi toplama, analiz etme ve karar vericilere iletme işlemleri gerçekleştirilir.¹ Bu anlamıyla istihbarat, bütün verileri kapsamasa dahi birçok konuyla ilgilenir, geniş manada çeşitli enformasyonlar içerir ve her zaman sürekli bir faaliyet olarak çalışır. İstihbaratın amacı ise stratejik planlayıcıya yeterince bilgi sağlayarak mevcut durumla ilgili hesaplamaların yapılmasına yardımcı olmaktır. İstihbarat; genel olarak ülkenin sınırları ve tarihi gibi *genel durumu*, yüzey yapısı, akarsular gibi *coğrafi şartları*, uyruk, dil ve nüfus gibi *toplumsal yapıyı*, tarımsal ve sanayi gibi *ekonomik yapıyı*, tren yolu, liman gibi *ulaşımı*, ordu, asker sayısı ve teçhizatı gibi *askerî yapıyı*, biyografik istihbarat ve yerel coğrafi şartlar gibi *özel eklerden* meydana gelir.²

Birinci Dünya Savaşı sonrası Mondros Mütarekesinin imzalanması ve İtilaf devletlerinin Anadolu’da başlattığı işgaller, Anadolu için zaten zor geçen sürecin yeni bir başlangıcı haline dönüşmüştür. Galip devletlerin belirlediği koşulları, mağlup devletlere dikte ettiği *koşulsuz zafer*³ olarak tarif edebileceğimiz bu dönemde uzun süren savaşların etkisinde zayıflamış merkezi otorite; siyasi yönden dağılmış, orduları terhis edilmiş ve pek çok açıdan devlet, savaşamaz duruma getirilmiştir. İtilaf devletleri arasında imzalanan gizli anlaşmalar uyarınca önce Osmanlı Devleti’nin merkezinde başlayan fiili işgal, dalga dalga Anadolu’nun diğer bölgelerinde de uygulanmaya başlamıştır. İtilaf devletlerinin Anadolu’da tedrici olarak doğrudan sivillere yönelttiği baskı ve şiddete dayalı strateji, Türk milletine kabul edilemez şartların her zaman zorla kabul ettirmeye muktedir olamayacağını gösterdikleri bir mücadele fırsatı vermiştir. Anadolu’da baskı,

¹ Walsh 2011, s.10; Clark 2013, s.31-32; Kent 2003, s.1, 6, 9.

² Kent 2003, s.1, 6, 9, 51, 136.

³ Stephens ve Baker 2009, s.89.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

şiddet ikilisinin etkileşiminden ortaya çıkmış ve pratik sınırlamalar eşliğinde yapılan işgaller, caydırıcı bir etki yaratmasından ziyade toplumun tabanında hemen hemen her kesiminin yer aldığı direnişin ve açık bir çatışmanın doğmasına neden olmuştur. Anadolu, *işgal edilemeyecek kadar güçlü, mahvolmaktan kurtulmak için teslim olamayacak kadar da disiplinsiz ve gururludur*.⁴ Devletlerin kaderini savaşların belirlediği ve askerî gereksinimlerin devletleri biçimlendirdiği bu süreçte kuvâ-yı millîye, bağımsızlık savaşının ruhunu sembolize etmiştir. *Dağılmış kuvvet yoğunlaşması* olarak tanımlayabileceğimiz millî kuvvetler, İtilaf devletlerinin etki alanı oluşturma arzusuna karşı temelde (eski) asker ya da toplumun ileri gelenlerinin liderlik ettiği topyekûn bir halk mücadelesi oluşturmuştur. Milli kuvvetler, amaçsal olarak vatani kurtarma direnişini organize ederken askerî bir teşkilat oluşturarak mücadelenin bizzat yürütücüsü olmuştur. Bu açıdan değerlendirildiğinde millî kuvvetler, Batı Anadolu'da güce dayalı ve işgallere karşı aktif olarak karşı çıkma kararlılığı göstermiş ana unsuru olmuştur. Mücadelenin sonunda galip devletlerin caydırma veya zorlamada başarısızlığı, gücün nispi bir kavram olduğunu da bir kez daha ispatlamıştır.

Çalışma, 15 Mart 1920'de Büyük Britanya Genelkurmay Savaş Ofisi tarafından hazırlanan *15 Mart'ta Türkiye'de Durum* (The Situation in Turkey, 15 March 1920) isimli raporun EK-D kısmında yer alan istihbarat raporuna yer vermiştir. Aslında EK-D olarak isimlendirilen bölümün ismi tam olarak, *Aralık 1919 ve Ocak 1920'de İzmir civarında Yunan hattının (Milne Hattı) Türk tarafında gözlem yapan bir İngiliz yarbayın izlenimlerine ait rapordur*.⁵ İlgili istihbarat belgesi, Büyük Britanya arşiv belgelerinde *Hindistan Bürosu Kayıtları* (Indian Office Records) arasında yer almakla birlikte Büyük Britanya Genelkurmay İstihbaratının İstanbul'da bulunan *Karadeniz Ordusu* (Black Sea Army) adına yapılmış ve yirmi altı maddeden oluşmuştur. Çalışma, Büyük Britanya'nın Milne hattının istikrarını denetlemek için gönderdiği ismi verilmeyen bir İngiliz yarbayın, Aralık 1919-Ocak 1920'de altı hafta süresince hat üzerinde kuvâ-yı millîye hakkında istihbarat raporuna ait gözlem ve tespitlere yer vermiştir. 5 Şubat 1920 tarihli rapor, millî kuvvetlerin askerî ve lojistik teşkilatlanmasının yanı sıra bölgenin toplumsal, iktisadi yapısına dair elde edilen önemli bilgilere yer vermiştir.

Çalışma, İzmir işgali ve Sevr öncesi süreçte Batı Anadolu'da politik, askerî, iktisadi ve toplumsal durumun işgalci güçler tarafından nasıl görüldüğünü incelemiştir. Çalışmanın amacı, kuvâ-yı millîye ve Batı Anadolu hakkında elde edilen istihbarat

⁴ 1908'de H.G. Wells *Havada Savaş* (The War in Air) adlı romanında ABD'ye Alman hava saldırısını (Zeplin) konu alan bir senaryo kurgulamış ve New York şehrinde kitlesel bir kaos oluşmuştur. *New York başı olmayan bir canavara dönüşmüştür* ifadesiyle anlatılmak istenen beklenildiği gibi toplumun kitle haline gelmediği hatta kalabalıkların paniğe kapılmak yerine işgale karşı mücadele etmeye başladığı bir romandır. H.G. Wells, New York için *çünkü işgal edilemeyecek kadar güçlü, mahvolmaktan kurtulmak için teslim olamayacak kadar da disiplinsiz ve gururludur* ifadesini kullanmıştır. Wells 1908, s.206; Freedman 2018, s.236-237.

⁵ İstihbarat raporunda Ek-D olarak belirtilen bölümün tam ismi hakkında Bkz. "Appendix D- Report recording the impressions of a British lieutenant-colonel who, during December and January, 1919-20, made a tour of the Turkish side of the Greek Line around Smyrna". IOR/L/MIL/17/16/26, "The Situation in Turkey, 15th March 1920", British Library, India Office Records and Private Papers, Appendix D (5 February 1920), 15 March 1920.

raporunu, kuvâ-yı millîye literatürü çerçevesinde değerlendirmenin yanı sıra belge özelinde Millî Mücadele döneminde Anadolu'nun politik, askerî ve toplumsal açıdan bir analizini sunmaktır. Kurtuluş Savaşı sürecinde Büyük Britanya'nın istihbari-diplomatik yazışmaları üzerine yerli ve yabancı literatürde araştırmalar yapılmış ancak Büyük Britanya Harp Dairesi'nin ilgili istihbarat raporu özelinde bir çalışma yapılmamıştır.⁶ Rapor, sadece mevcut durum istihbaratı vermemiş aynı zamanda tarihsel bilgilere başvurarak geleceğe dönük öngörülerde de bulunmuştur.

İstihbarat raporları, doğası gereği belirli kriterlere uygun olarak analiz edilmiş bilgileri bir üst merciye ulaştırmak amacıyla yazılan gizli arşiv kayıtlarıdır. Kesin ve doğru bilgiler arasında bağlantı kurar, çok taraflı doğrulanan verilerden oluşur ve içeriklerinden önemli bilgiler ayırt edilerek bilinmeyen ya da çatışmalı alanlarda öngörülerde bulunur. Bu nedenle ilgili istihbarat raporu, sadece kuvâ-yı millîye ve bölge hakkında elde edilen askerî, iktisadi ve içtimai bilgileri sunmakla kalmamış analiz edilmiş bilgilerden yola çıkarak öngörü ve değerlendirmelerde bulunmuş olması raporun önemini artırmıştır. Kuvâ-yı millîye tarihi ve Milne hattı hakkında literatürde pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen Büyük Britanya askerî istihbarat raporu özelinde kuvâ-yı millîye ve Batı Anadolu'nun ayrıntılı biçimde ele alınmamış olması çalışmayı önemli kılmaktadır. Raporun Aralık 1919 ve Ocak 1920 tarihleri arasında kuvâ-yı millîye hakkında hazırlanması nedeniyle çalışma kuvâ-yı millîye tarihiyle sınırlandırılmıştır. Rapor, kuvâ-yı millîye hakkında *Milliyetçi Kuvvetler* (Nationalist Forces), *Milliyetçi Türkler* (Nationalist Turks) ifadesini kullanmakla birlikte kuvâ-yı millîye liderleri için *Milliyetçi liderler* (Nationalist Leaders), *Milliyetçi Cephe Komutanları* (Nationalist Front Commanders) ve hareketin tamamına *Milliyetçi Hareket* (Nationalist Movement) ifadelerini kullanmıştır. Bu açıdan çalışmada, asıl metne sadık kalınarak transkript edilen ifadeler metinde aynen korunurken kuvâ-yı millîye ifadesi yerine millî, ulusal ya da milis kuvvetler ibareleri kullanılmış ve ilgili istihbarat raporu hakkında gizli belge, arşiv belgesi ya da rapor kavramları kullanılmıştır.

Kuvâ-yı Millîye ve Milne Hattı

---

⁶ Bilal Şimşir'in *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, Ali Kemal Meram'ın *Belgelerle Türk-İngiliz İlişkileri Tarihi* ve Erol Ulubelen'in *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye* isimli çalışmalarıdır. Bu çalışmalar, Büyük Britanya Dışişleri Bakanlığı arşivi esas alınarak hazırlanmış olup ilgili istihbarat belgesi yer almamıştır. A. L. Macfie, *İngiliz İstihbaratı ve Türk Millî Hareketi, 1919-1922* isimli makalesinde İngiliz istihbarat belgelerine yer vermiştir. Bkz. Şimşir, 1992; Meram 1969; Ulubelen 1982; MacFie 2001.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

Millî Mücadele⁷ döneminde halk direnişinin ismi olan *Kuvâ-yı Millîye*, millî kuvvetler anlamına gelmekle⁸ birlikte ilk defa 1913'de Balkan Savaşları'nda Trakya bölgesinin işgal edilmesine karşı İttihat ve Terakki Partisi tarafından *Müdafaa-i Millîye* ismiyle kurulmuş bir askerî organizasyondur.⁹ Mondros Ateşkes Antlaşmasının ilgili maddelerinden birisi olan orduların terhis edilmesi¹⁰ (askersizleştirme) ve gerekli görülebilecek stratejik noktaların işgalinin yanı sıra İstanbul Hükümeti'nin pasif tutumu ve bürokrasinin asker kesimini oluşturanların da verilen talimatlara uyma zorunluluğunu telkin etmesi direnişin sivilleşmesinde başlıca faktör olmuştur.¹¹ Osmanlı topraklarının işgal edilmesiyle Anadolu'da düzenli ordu kurulana kadar işgalci güçlere karşı eli silah tutan halkın her kesiminin canını, vatanını, malını, dinini ve namusunu koruması için başta Batı Anadolu, Güney-Güneydoğu'da¹² olmak üzere tüm Anadolu'da örgütlenen, ihtiyaçlarını halktan karşılayan ulusal direniş hareketine verilen genel isim olmuş ve millî mücadeleyle sembolleşmiştir.¹³ İzmir'in işgaliyle¹⁴ birlikte Batı Anadolu'da Müdafaa-i

⁷ *Millî Mücadele (Kurtuluş Savaşı), 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla aşılın; Ege, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da işgal ve işgal tehdidine karşı oluşturulan silahlı ve siyasi örgütlerin savaşıyla başlayan; 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından sonra, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde ulusal çapta örgütlenen; 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi'yle askerî, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla siyasi anlamda tamamlanan Ulusal Kurtuluş Savaşıdır. Atatürk'ün Anlatımıyla Kurtuluş Savaşı Nutuk* 2006, s.15

⁸ Özkaya 1992, s.451; Milli Kuvvetler, Milis Kuvvetler ve Ulusal Güçler gibi farklı isimlerde kullanılmıştır. Çatalbaş ve Aksu 2020, s.63.

⁹ Koltuk 2015, s.6-7; Sakallı 1997, s.145; Çetinkaya ve Özalp 2009, s.7; Çatalbaş ve Aksu 2020, s.65-66; Güneş <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>.

¹⁰ Mondros Antlaşmasının 5'inci maddesinde "Sınırların korunması ve iç düzenin korunması için gerekli olan birlikler dışında Türk Ordusunun derhal terhis edilmesi (İlgili madde ve uygulaması Türk hükümetiyle görüşüldükten sonra İtilaf devletlerinin kararıyla uygulanacaktır)". *Conventions D'armistice Passées Avec La Turquie, La Bulgarie, L'Autriche-Hongrie et L'Allemagne Par Les Puissances Alliées et Associées* 1919, s.7.

¹¹ Koltuk 2015, s.34.

¹² Anadolu'da ilk Kuvâ-yı Millîye teşkilatı, Fransız ve Ermeni askerlere karşı Güney Cephesinde Hatay Dörtyol Kuzuculu köyü gençlerinden oluşmuştur (Müderrişoğlu 1990, s.236-237; İnce 2009, s.343). Anadolu'da ilk kurşun, 19 Aralık 1918'de Hatay Dörtyol'da patlamıştır. Fransız lejyonuna bağlı Ermeni askerler, Türk halkından öç almak için Özerli Köyü'nün mallarını yağma etmiştir. Karakese ve Özerli köyleri halkı Dörtyol ve Özerli'ye giden yolları kapatarak Fransız askeriyeye çatışmaya girmiş, Ömer Hocaoğlu Mehmet (Kara) önderliğindeki çatışmada Fransız müfrezesi 15 kayıp vererek Dörtyol'a çekilmiştir. Bu olay, Kurtuluş Savaşı'nın ilk silahlı direniştir (*Türk İstiklâl Harbi, IV'üncü Cilt, Güney Cephesi* 2009, s.62-63; Avcıoğlu 1983, s.1-2; Belen 1983, s.31, 155).

¹³ Çetinkaya ve Özalp 2009 s.7-8; Müderrişoğlu 1990, s.171, 183; Özkaya 1992, s.451; Koltuk 2015 s.31-32; Çiloğlu 2004, s.213; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>; Güneş 2009, s.16.

¹⁴ Doğan Avcıoğlu, Anadolu'da direnişin Yunan işgaliyle başladığını, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın işgaline gerek hükümet ve aydınların gerekse halkın tepkisinin olumlu olduğunu iddia etmektedir. Mondros Mütarekesi'ni imzalayan ve basında bunun diplomatik bir başarı olarak sunulmasını sağlayan Rauf (Orbay), *İngilizler güvenilir ve dost olarak* ifade ederken başta Sadrazam Damat Ferit Paşa olmak üzere, hükümetin Anadolu'nun dört bir yanına gönderdiği

Hukuk ve Redd-i İlhak dernekleri, kuvâ-yı millîye adını alacak olan silahlı bir halk birlikleri kurmaya başlamış ve Batı Anadolu'da Yunan ordusuyla savaşmaya başlamıştır.¹⁵ Başlangıçta Yunan işgaline karşı (İngiliz işgaline karşı değil) kuvâ-yı millîye'yi destekleyen İstanbul Hükümeti (Damat Ferit Paşa),¹⁶ 18 Haziran 1919'da bir genelgeyle kuvâ-yı millîye hareketini yasaklamıştır.¹⁷ Yaklaşık dört yıl süren Millî Mücadele döneminde düzenli ordu kurulana kadar bir buçuk yıl düşman işgallerini tahdit eden kuvâ-yı millîye, düzenli ordunun kurulmasında temel alt yapıyı oluşturmuştur.¹⁸ 23 Nisan 1920'de TBMM'nin kuruluşu ve bilhassa 24 Ekim 1920'de kuvâ-yı millîye'nin Gediz Taarruzlarında Yunan ordusu karşısındaki başarısızlığı, millî güçlerin disiplinsizliği, gerilla harp yöntemiyle düşman işgalinin bitirilemeyeceği anlayışı ve vatanın kurtulamayacağı gibi diğer etkenlerle birleşerek kuvâ-yı millîye'nin kaldırılmasına ve düzenli ordunun kurulmasında etkin olmuştur.¹⁹

Milne Hattı, İzmir'in Yunanlılar tarafından 15 Mayıs 1919'da işgalinden sonra halkın Batı Anadolu'da kuvâ-yı millîye teşkilatları vasıtasıyla Yunan birliklerine saldırısını önlemek amacıyla Paris Konferansı sonrası Müttefik devletler tarafından Türk ve Yunan güçleri arasında çizilen sözde güvenlikleştirilmiş yapay sınır çizgisine verilen isimdir. Aslında bu hattın gündeme gelme sebebi, Yunanistan'ın devamlı ilerleme ihtirasları sonrasında Aydın'ı işgal etmesiyle İtalya ve Yunanistan işgal alanını paylaşmakta karşı karşıya gelmiştir. Anlaşmazlığa çözüm bulmak için toplanan Yüksek Konsey, 18 Temmuz 1919'da Aydın'ı İtalya'ya bırakmasına itiraz eden Yunanistan ile İtalya arasında bir hattın tespit edilmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir.²⁰ Bağımsızlık

---

nasihat heyetleri, İtilaf Devletleri'nin işgallerine karşı halkın olumsuz tepki vermesini engellemeye yönelik bir tutum içerisindeydi. Damat Ferit, 22 Mayıs 1919'da *Yunan gitsin sizler gelin* ifadesini İngiliz tarafını kast ederek söylemiştir. 23 Ağustos'ta Alaşehir Kongre üyeleri tarafından Milne'ye çekilen telgrafta İtilaf Devletleri'ne karşı çıkma fikrinin Yunan işgaliyle ortaya çıktığı belirtilirken Nazilli Heyet-i Millîyesi de 27 Ağustos'ta Milne'ye gönderdikleri telgraflarında aynı hususa dikkat çekmişlerdir. Yücel Özkaya ise bu durumu şöyle izah etmiştir: Akhisar'da bulunan bir İngiliz Kontrol Subayı 3 Eylül 1919 tarihli istihbarat raporunda, Kuvâ-yı Millîye'nin yalnızca Yunanlılarla savaşmak için kurulduğunu, Anadolu'yu işgal etme-yönetme yönünde halkın bir seçim yapma durumunda ise ilk önce İngiltere'yi sonra ABD'yi seçeceğine inandığını belirtmiştir. Avcıoğlu, *İngiliz'e evet Yunan'a hayır* sloganıyla yurt çapında ulusal tepkinin Yunan işgaliyle başladığına dikkat çekmiştir. Avcıoğlu 1983, s.12-25; Özkaya 1992 s.457.

¹⁵ Müderrisoğlu 1990, s.156-157.

¹⁶ Selek 2002, s.192-194; Özdemir 2009, s.95. Damat Ferit Paşa'nın kuvâ-yı millîye'ye karşı olması hakkında Bkz. Akandere 2008; Akandere 2009; Baran 1999.

¹⁷ Turan 1992, s.114-116; Özdemir 2009, s.95; Özkaya 1992, s.460; Aydınel 1999, s.66-382; Sofuoğlu 1994, s.125; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>; Cevdet Küçük, ilgili tarihi 3 Ağustos 1919 olarak vermiştir. Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Milli-mucadele>.

¹⁸ Çetinkaya ve Özalp 2009, s.7; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>; Koltuk 2015, s.31, 134; Güneş 2009, s.16; Müderrisoğlu 1990, s.171-172. Şevket Süreyya Aydemir, kuvâ-yı millîyenin *Haziran 1919'dan 1920 yılının sonuna kadar sürdüğünü* belirtmiştir. Aydemir 1999, s.78-79.

¹⁹ Özdemir 2009, s.96.

²⁰ *Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II 'inci Cilt 2'inci Kısım*, s.154-159.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

Savaşı esnasında Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu işgali sebebiyle ortaya çıkan karışıklıkları önlemek, kuvâ-yı millîye'nin Yunan ordusuna karşı yaptığı baskın tarzında yıpratıcı çatışmaları engellemek nedeniyle Paris Barış Konferansı sonrası görevlendirilen İngiliz İşgal Kuvvetleri Başkomutanı General *George Francis Milne*²¹ tarafından belirlenen hat, 3 Kasım 1919'da Osmanlı Devleti ve Yunanistan'a resmen bildirilmiş ve ilgili devletler tarafından kabul edilmiştir.²² Hattın belirlenmesi için General Milne, Temmuz 1919'da bölgeyi gezmiş, belirlediği hattı 2 Ekim 1919'da Yüksek Konsey'e sunmuş ve 7 Ekim 1919'da belirlenen sınırlar çerçevesinde kabul edilmiştir.²³ Bu hattın sınırları kuzeyde Ayvalık'tan Madra Dağı'na oradan güneye doğru inen bir hat üzerinde Sarıtaş, Tepecik, Yeni Çiftlik, Kestelli, Sart, Bademiye üzerinden İzmir-Manisa-Aydın'ı da Yunan işgal alanında tutan biçimde Umurlu'ya doğru iner ve buradan tekrar batı istikametine yönelen sınır çizgisi, Selçuk'un güneyinden Ege Denizi'yle birleşir. Bu yapay hat boyunca millî kuvvetler ve Yunan ordusunun 3 km uzakta bulunacağı, köylülerin silah bulundurmayacağı hususları karara bağlanırken güvenli bir alan teşkil edildiği düşünülmüştür.²⁴ Sözde istikrar hattının temel amacı, Yunan ordusunun bölgeyi işgalini kolaylaştırmak ve zaman kazanması amacına hizmet etmektedir.²⁵ Bu hat, stratejik açıdan Yunan ordusu için güç ve sıklet merkezi niteliğindedir ve sınırları tanımlanarak korunaklı bir misilleme alanı oluşturulmuştur. Türk direnişine karşı caydırıcı bir etki yaratma amacı taşıyan Milne hattı, Müttefik devletlerce Yunan işgalinin en ileri hattı olarak kabul edilmiş ve bu nedenle hattın ihlal edilip edilmediği denetlenmek ve millî güçler hakkında bilgi toplamak maksadıyla gözlem ve tespitlerde bulunulmuştur. Bu gözlem ve tespitlerin asıl niteliği, bölge hakkında sıhhatli istihbarat edinerek Yunan ordusunun misilleme yapma yeteneğini artırmaya yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Millî kuvvetler tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiş olan sınır çizgisi, defalarca aşılarak Yunan ordusuna zayıflar verilmesiyle sonuçlanmıştır.²⁶ Pazarlık konusu haline getirilmeyen hat, Yunan ordusunun 24 Haziran 1920'de ilgili çizgiyi aşarak saldırılarda bulunmasıyla da ortadan kalkmıştır.²⁷ Büyük Britanya'nın Anadolu'da Yunan ordusuyla yürüttüğü vekalet savaşını kendi lehinde çözüme kavuşturma niyetiyle başvurmuş olduğu işgal alanı oluşturma nedeni, Yunan ordusunun İzmir işgaline karşı gelişen tepkisel halk direnişi karşısında iyi tanımlanmış bir sınır belirleyerek gerek

²¹ General Milne, M. Kemal Paşa'nın İstanbul'a çağırılması için General Calthorpe ile İstanbul Hükümeti'ne baskı yapmıştır. Sonyel 2012, s.59, 67, 72, 397.

²² Akşin 2010, s.375; Aydemir 1999, s.158; Sofuoğlu 1994, s.222-223; Müderrisoğlu 1990, s.234.

²³ Sofuoğlu 1994, s.222.

²⁴ *Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II 'inci Cilt 2'inci Kısım*, s.156; Sofuoğlu 1994, s.222-223; Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Milli-mucadele>.

²⁵ Akşin 2010, s.375; Aydemir 1999, s.158; Sofuoğlu 1994, s.223-224.

²⁶ Aydın, Mentеше ve civar yörenin kuvâ-yı millîye komutanı Demirci Mehmet Efe, 11 Kasım 1919'da İtilaf devletlerine ait temsilciliklerine çektiği telgrafında Milne Hattı'nı reddettiğini bildirmiştir. Akşin 2010a, s.377. Aydın'ın merkezi durumundaki Nazilli Heyet-i Milliyesi, merkezi hükümet ve işgal kuvvetlerine bu hattı tanımadığını bildiren telgraflar göndermiştir. Güneş 2009, s.37.

²⁷ Aydemir 1999, s.158.

tampon bölgenin güvenli alana dönüşmesini²⁸ sağlama gerekse pazarlık gücünü kendi lehinde tekele alarak kendi egemenlik/etki alanını sağlamlaştırma ve inisiyatifi ele geçirme olarak yorumlayabiliriz.

İsmi Bilinmeyen İngiliz Yarbayın 5 Şubat 1920 Tarihli Gizli Raporu Üzerine Bir Değerlendirme

İstihbaratın doğası gereği bölgede istihbarat derleyen ve rapor haline üst makama sunan İngiliz yarbayın ismi kayıtlarda belirtilmemiştir. Bu nedenle İngiliz yarbay hakkında ismi bilinmeyen ifadesine yer verilmiştir. İstihbarat raporunda maddeler halinde sıralanmış bilgiler, önceden belirlenen nihai hedef olarak kuvâ-yı millîyenin güçlü ve zayıf taraflarının tespitini amaçlamakla birlikte aşağıda yer verilmiştir.

Rapor, Aralık 1919 ve Ocak 1920 tarihleri arasında İzmir civarında Yunan hattının Türk tarafında gezi yapan bir İngiliz yarbayın izlenimlerini kapsamaktadır.

1. Milliyetçi kuvvetlerin Anadolu'da sahip olduğu hat, genel özellikleri itibariyle (Büyük Britanya) Genelkurmay Başkanlığı'nın belirlediği hat ile örtüşmemektedir.

2. Güneyde Nazilli'den kuzey-batıda Fara Ağaç (Karaağaç) kadar her bir bölge bir milliyetçi liderin komutasında altı bölgeye ayrılmıştır.

Eki gösteren haritada;

a) Sektör komutanları tarafından belirtildiği gibi milliyetçi kuvvetler tarafından mevcut haliyle tutulan hat.

b) Sektörler, 1'den 6'ya kadar numaralandırılmıştır.

c) Sektörün komutanı, milliyetçi liderdir.

d) Milliyetçi liderle temasta olan düzenli ordu ya da eski düzenli ordu subayları vardır.

e) Sektör komutanlarının karargahları.²⁹

İstihbarat belgesinin ilk maddesinde, Milne hattı olarak bilinen sözde sınır hattının Büyük Britanya genelkurmayı tarafından belirlenen sınırla örtüşmediği yönünde bir tespit yapılmış ve ikinci maddede bu hattın sınırları belirtilmiştir. Güneyde Nazilli'den kuzeybatıda Acıpayam'ın batısında kalan sahanın Yunan tarafına ait olduğu ve bu hattın doğusunda kalan Türk bölgesinin ise kuvâ-yı millîye tarafından altı sektöre ayrıldığı belirtilmiştir. Bu önemli tespit, stratejik ve operatif seviyede karşıt kuvvetin sıklet merkezlerinin tespitine yönelik bir çalışmaya örnek teşkil eder. Her ne kadar istihbarat belgesine iliştilmiş bir haritanın varlığından söz edilmiş olsa da belgenin ekinde böyle bir doküman tespit edilememiştir. Bu haritaya istinaden 1 ile 6 arasında sıralanan altı sektörün her birini bir kuvâ-yı millîye liderinin yönettiği, kuvâ-yı millîye liderleriyle eski

---

²⁸ Kâzım Özalp anılarında Milne hattıyla ilgili olarak Gen. Milne'nin Harbiye Nezaretine yaptığı baskı sonrası 11.08.1919'da Harbiye Nezareti, Gen. Milne'nin tehditkâr telgrafını Alb. Kâzım Özalp'e göndermesi üzerine Özalp şu değerlendirmede bulunur. *Bu yazı ile yapılan tehdit doğrudan doğruya Kuvayı Milliye'ye aittir. Halbuki biz bu gibi tehditlere pek çok alışmışık. Bu yazıdan çıkaracağım mana, memleketimizin daha bir kısmını istilaya kalkışacakları idi. Özalp 1988, s.55-56.*

²⁹ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

asker ya da halen asker şahsiyetlerin iletişimde olduğu ve sektör komuta merkezlerinin haritada gösterildiği belirtilmiştir.

Kuvâ-yı millîye hakkında yazılan kaynaklarda bölgenin altı sektöre ayrıldığıyla ilgili bir değerlendirmeye rastlanmamıştır. Bu nedenle İngiliz yarbayın bahsettiği altı sektör merkezi bilinmemekle birlikte ilgili belgeden ve kuvâ-yı millîye hakkında telif eserlerden faydalanarak bahse konu altı merkez sektörün nereler olabileceğiyle ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Kuvâ-yı millîye'nin ilk kurucuları ya da liderleri ve mensupları arasında terhis edilen ya da İzmir'in işgaliyle iç bölgeye çekilen birlik komutanları, emekli askerler (askerler), kaymakamlar, mutasarrıflar, İttihat ve Terakki Partisi yönetiminde bulunan ve suçlanmış veya suçlanma ihtimali olanlar (bürokratlar), Makedonya'da komitacılık yapanlar, kendilerine bağlı çok sayıda adamı olan çete liderleri (Efe ve Zeybekler), halk üzerinde etkisi olan eşraf ve din adamları, gönüllüler, köylüler ve kadınlar vardır.³⁰ İlgili istihbarat raporunda da bahsedildiği üzere her sektörde bir kuvâ-yı millîye lideri ve onları destekleyen askerî bir liderliğin varlığına dikkat çekilmiştir. Ş. Süreyya Aydemir *Tek Adam* isimli eserinde askerlerin ve kıtaların konuşlanışı hakkında bilgi verirken kuvâ-yı millîye cephesini altı askerî mıntıkaya ayırmış *Ayvalık, Soma, Akhisar, Salihli, Alaşehir, Bergama cephelerinin* olduğundan bahsetmiş ve bu cepheleri yöneten liderleri şöyle sıralamıştır: Ayvalık Cephesi'nde, nizam askerî olarak Yarbay Ali Çetinkaya ve millî kuvvetlerin lideri olarak Edremit Kaymakamı Köprülü Hamdi Bey,³¹ 188'inci Alay Kumandanı Albay Akif ve millî kuvvetlerin komutanı olarak Hulusi ve Kırkağaçlı Emin Bey, Akhisar Cephesi'nde Binbaşı Hüsnü düzenli birlik komutanı olmakla birlikte millî kuvvetlerin lideri, Hafız Hüseyin Bey ve son olarak da Afyon'da bulunan 23'üncü Tümen'in Alaşehir-Salihli'yi desteklediğini belirtmekle birlikte millî kuvvetler komutanı olarak Alaşehirli Mustafa Bey olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Alaşehir ve Salihli cephelerinde Çerkez Ethem ve *Balkan Akıncıları* denilen millî güçlerin hâkim olduğu ifade edilmiştir.³² Şevket Süreyya

³⁰ Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyel/?pdf=3525>; Koltuk 2015, s.34-35; Çetinkaya ve Özalp 2009, s.7-9; Aydemir 1999, s.78-79. Kuvâ-yı millîye liderleri hakkında Bkz. Müderrisoğlu 1990, s.180-181. Aydın savunmasında efelerin arkasında çocuk, yaşlı ve kadınların ellerinde balta, kürek ve taşla, hatta göğsünde fişekleri olan silahlı kadınların Yunan işgaline karşı halk ayaklanması biçiminde çarpıştıkları görülmüştür. Sarıhan 1993, s.352. Köylü, millî birliklere gerekli insan gücü ve lojistik desteğini sağlamıştır. İnce 2009, s.340. Ayrıca cephede sağlık çalışanı da olan Türk kadını, kadın cemiyetleri vasıtasıyla millî mücadelenin örgütlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sarıhan 2007, s.269-271. Koltuk 2015, s.34-35; Çetinkaya ve Özalp 2009, s.7-9; Aydın'da Baltaköy isimli köyde bulunan kadınların cephedeki fedakarlıkları hakkında Bkz. Aker 2006, s.189-190; Sarıhan 2007, s.269-270; Güneş 2009, s.36.

³¹ 19 Kasım 1919'da Balıkesir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Heyet-i Merkeziye üyeliğine seçilen eski kaymakam Köprülü Hamdi, Balıkesir'de kuvâ-yı millîye müfrezelerini kurmak üzere harekete geçmiştir. Goloğlu 2006, s.130-131; Sofuoğlu 1994, s.91; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyel/?pdf=3525>.

³² Aydemir 1999, s.152-156, 164; Sofuoğlu 1994, s.91; Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millimucadele>; Müderrisoğlu 1990, s.179; Özalp 1988, s.34; Özkaya 1992, s.471-472; Goloğlu 2006, s.60-61. Yücel Özkaya cephedeki komutanları şöyle sıralamıştır; Bergama'da Ali Bey (Kel Ali), Soma'da Hulusi Bey, Akhisar'da Ethem Bey, Salihli'de Reşit Bey ve kardeşi Ethem, Alaşehir'de

Aydemir eserinde, Albay Kazım (Özalp)'in 18 Haziran'da Bergama'ya karargahını kurduğunda Aydın, Salihli ve Akhisar'da kuvâ-yı millîye cephesinin ortaya çıkacağına dikkat çekmiştir. Kuvâ-yı millîye cephelerini Denizli (Aydın-Menderes), Alaşehir, Soma,³³ Balıkesir, Salihli, Akhisar ve Bandırma olduğunu belirtmiştir. Aynı eserde Aydemir, Yunan istihbarat raporlarında Bandırma, Soma, Kırkağaç, Akhisar merkezlerinde milliyetçi grupların hazırlık yaptığı bilgisini verirken kuvâ-yı millîye'nin Soma'da 3.000, Salihli'de 3.000, Denizli'de 10.000, Akhisar'da 5.000, Bergama'da 3.000, Balıkesir'de 1.000, Edremit'te 9.000 ve Aydın'da 3.000 silahlı kuvveti olduğunu ifade etmiştir. Haziran 1919'dan itibaren Batı Anadolu'da direniş merkezleri belirlenmeye başlanmıştır. Yunan ordusunun ilerlemesiyle doğru orantılı olarak belirlenen hat, kuzeyde Balıkesir, doğuda Alaşehir, batıda ise önce Aydın sonra Çine'nin merkez olamayacağını anlaşılmaya üzerine Nazilli, Nazilli'ye bağlı olarak Söke, Çine, Umurlu, Köşk ve Sarayköy olması planlanmıştır.³⁴ Akhisar'da bulunan bir İngiliz Kontrol Subayının 13 Eylül 1919 tarihli gizli raporunda; *Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Ödemiş* ve *Aydın* yörelerinin ismi vererek buralarda faaliyet gösteren millî kuvvetlerin yirmi iki bin yedek, otuz üç-otuz dört bin asli mevcuttan oluştuğunu bildirmiştir.³⁵ Batı Anadolu'da bazı yerleşim yerlerinin Yunan ordusu tarafında işgal edilmesi ve millî güçler tarafından tekrar kurtarılması gibi nedenlerden dolayı kronolojik olarak değişmiştir. Ancak yukarıda belirtilen bilgiler ve zamanla açısından değerlendirildiğinde, İngiliz yarıbayın isimlerini ya da konumlarını harita üzerinde belirttiği altı merkezin, kuzeyden güney istikametine doğru sırasıyla *Balıkesir, Soma, Akhisar, Salihli, Alaşehir* ve *Nazilli* olabileceği söylenebilir. Bununla birlikte Aralık 1919-Ocak 1920 tarihleri arasında Bergama, Ödemiş ve Aydın'ın Yunan işgali altında olmasıyla nedeniyle belirtilen merkezler olamayacağını söyleyebiliriz.

3. *Soma Sektör Komutanı Kemal Bey, savaşta önemli hizmetlerde bulunmuş emekli bir süvari subaydır ki onun dışında sektör komutanlarının hiçbirinin daha önce askerî tecrübesi yoktur. İzmir'in Yunanistan tarafından işgalinden sonra milliyetçi kuvvetlere katılmışlardır. Her hâlükârda onlar, ekonomik durumu iyi ve mevki sahibi kişilerdir - bazıları oldukça zengindir- ve bu nedenle komutasındaki birlikleri finanse etme ve destekleme becerileri açısından seçilmiş görünmektedirler.*

4. *Her sektörde ya milliyetçi yapının ikinci komutanı olarak ya da o sektördeki düzenli birliklerin komutanı olarak mevki sahibi olan milliyetçi liderler, askerî deneyimden yoksun olmaları nedeniyle milliyetçi liderin askerî danışmanı olarak düzenli*

Mustafa Bey, Ödemiş'te Mustafa ve Mestan beyler, Aydın'da Hacı Şükrü Bey, Hacı Süleyman Efendi'dir. Özkaya 1992, s.456-457.

³³ Melih Tınal, Samet Arıoğlu ve Cevdet Küçük, Soma Cephesi Komutanının 61.'inci Tümen Komutanı Albay Kâzım'a bağlı Yzb. Kemal Bey olduğunu belirtmesine rağmen Kâzım Özalp, anılarında Soma Cephe Komutanınının 188'inci Alay Komutanı Miralay Akif Bey ve ona bağlı Mülâzım Halit Bey'in olduğunu ifade eder. Tınal ve Arıoğlu 2018, s.519, 521; Özalp 1988, s.27-31, 34; Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millî-mucadele>.

³⁴ Aydemir 1999, s. 150-160; Güneş 2009, s.24. Yücel Özkaya millî kuvvet sayılarını şöyle vermiştir: Bergama 5-6.000, Soma 1.200, Akhisar 4.000, Salihli 2.600, Ödemiş 2.800, Aydın-Nazilli 18.000, Aydın 17.000, Alaşehir 8.000. Özkaya 1992, s.456.

³⁵ Özkaya 1992, s.456.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

*ordudan ya da emekli askerlerden bir subay temin edilmesi yöntemiyle eksiklik telafi edilmektedir.*³⁶

İlk iki maddede millî kuvvetlerin ağırlık merkezleri ve ne kadar merkez olduğu konu edilirken ilgili maddeler de ilgili askerî organizasyonun komuta heyetine dikkat çekilmiştir. Kuvâ-yı millîye liderlerinin mevcut düzenli orduyla ya da daha önce askerlik görevinde bulunmuş şahsiyetlerle iletişimde olduğu bilgisini destekler nitelikte istihbarî tespit yapılmıştır. Komuta kademesinin sivil-asker ayrımı tanımlanırken sivil yöneticilerin mücadeleyi destekleyebilmesi için varlıklı olduğu belirtilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda önemli yararlılıklar göstermiş emekli süvari subayı olan Soma sektör komutanı Kemal Bey'in³⁷ dışında diğer beş sektör komutanının daha önce askerî bir tecrübesi olmadığı, İzmir'in Yunanistan tarafından işgaliyle birlikte millî kuvvetlere katılmış oldukları ifade edilmiştir. Diğer beş sektörün komutanı olan kuvâ-yı millîye liderlerinin ismi verilmemiş olsa da ekonomik durumlarının iyi ve geçmişte mevki sahibi oldukları belirtilirken özellikle ulusal kuvvetlerin lideri olarak seçilmesindeki temel argümanın emir-komuta edeceği birliği, lojistik açıdan da destekleyebilecek yeteneğe sahip olması gerektiği belirtilmiştir.

Batı Anadolu'da özellikle bölgesel kongre kayıtları incelendiğinde eşrafın, kuvâ-yı millîye içerisinde öncü bir işlev üstlendiği göze çarpmaktadır ki 26 Temmuz'da toplanan ilk Balıkesir Kongresi'nde 48 kişiden 41'i eşraftan oluşmakla beraber *kurulacak her milis kuvvetin başında eşraftan bir zatın sürekli bulunması* (md.8) kararı alınmıştır.³⁸ Alptekin Müderrisoğlu ve Yücel Özkaya çalışmalarında, yurt savunmasında çiftlik sahibi ve eşrafın servetlerine uygun bağışlarda bulunduğu ve ulusal güç içinde aktif görevler aldığı³⁹ ifade etmeleri yukarıda bahsi geçen bilgileri doğrulamaktadır.

Her sektörde gerek birinci gerekse ikinci komutan olarak belirlenmiş kuvâ-yı millîye liderlerinin, askerî deneyim eksikliği sebebiyle emekli ya da düzenli ordudan askerler mevcut yapıya askerî danışman sıfatıyla destek vermekle askerî açıdan eksiklik kapatılmaktadır. Bu bilgiyi doğrular nitelikte Birinci Balıkesir Kongresi'nde alınan karar açıklayıcı nitelikte olup teşkil edilen ulusal kuvvetlerin düzenli asker tarzında organize edileceği ve her yüz kişinin komutanı olarak eşraftan bir kişi olacağı, her bölüğe muvazzaf subay tahsis edileceği kararıdır.⁴⁰ Bunun yanı sıra Alaşehir Kongresi hem malî hem de bölgesel ve teşkilatlanma açısından kapsamlı bir kongre olmuştur. Alaşehir Kongresi yedinci maddesinde, *komutanların yanında askerî bir komutan yardımcısı*

³⁶ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

³⁷ Yüzbaşı Kemal Bey, Yunan ordusunun Bergama'yı işgal (12 Haziran 1919) günlerinde Yunan ordusuna esir düşmüştür. General Milne'nin görevlendirdiği General Henry tarafından tarafsız bir işgal mıntıkası oluşturmak ve göçmenlerin geri dönmesini sağlamak için bir heyet kurulması üzerine 2 Ağustos 1919'de esaretten kurtulan Yzb. Kemal Bey, Soma Mıntıkası Komutanlığına cephe komutanlığına görevlendirilerek heyete eşlik etmesi talimatı verilmiştir. 61'inci Tümen Komutanı (Balıkesir-Bandırma Bölgesi) Albay Kâzım Bey'e bağlı 188'inci Alay 3'üncü Tabur Komutanı olan Yzb. Kemal Bey, Soma'da konuşlanmıştır. 24 Haziran 1920'de işgal edilen Soma, 13 Eylül 1922'de kurtulmuştur. Tınal ve Arıcıoğlu 2018, s.515, 519, 521, 523, 526.

³⁸ Akşin 2010, s.637.

³⁹ Müderrisoğlu 1990, s.186-188; Özkaya 1992, s.469.

⁴⁰ Koltuk 2015, s.42.

bulunacaktır ifadesine yer verilmiştir.⁴¹ İlgili maddeler değerlendirildiğinde, içtimai, askerî ve iktisadi bakımdan asker-sivil lider kadronun nitelikleri tanımlanmıştır.

5. *Düzenli birlikler destek sağlarken hattın tamamında ikisi (Düzenli Birlikler ve Kuvâ-yı Millîye) arasındaki irtibat çok yakındır ve genel olarak ateş hattının, milliyetçi güçler tarafından tutulduğu söylenebilir. Salihli ve Akhisar cepheleleri gibi bazı sektörlerde, milliyetçi ve düzenli birlikler arasında ayırım yapmak son derece zor, hatta imkansızdır. Özellikle yukarıda yer alan sektörlerdeki milliyetçilerin çoğunluğu, hala üniformalarını giyen dağılmış ordunun askerleridir ve diğerleri ise milliyetçi lider tarafından satın alınan ikinci el üniformalarla giyindirilmektedir.*⁴²

Düzenli birlikler ve Kuvâ-yı Millîye arasında bağlantının güçlü olduğu belirtilmekle beraber sınır hattının millî kuvvetlerin kontrollünde olduğuna vurgu yapılmıştır ancak milliyetçi unsurların üniforma giymiş olması ve bahsedilmeyen başka nedenlerden dolayı düzenli ordu ve millî kuvvetler arasında ayırım yapmanı son derece zor olduğuna dikkat çekilmiştir. Bilhassa Salihli ve Akhisar gibi merkezlerde yer alan ulusal kuvvetler, terhis edilmiş ordunun üniformalarını giymektedir ya da kuvâ-yı millîye liderleri tarafından satın alınmak suretiyle temin edilmektedir. Bu istihbarı bilgiyi destekler nitelikte en önemli husus, İzmir işgalinden sonra iç bölgelere çekilen 56'ncı Tümeğe bağlı askerlerin kuvâ-yı millîye'nin kuruluşunda önemli bir rol oynamış olmasıdır. Bununla beraber düzenli ordu gerek askerî gerekse lojistik bakımdan ulusal kuvvetleri desteklemiştir.⁴³ Bilindiği üzere pek çok kaynaktan kuvâ-yı millîyenin kuruluşuna dair bilinen resmî belge Albay Şefik (Aker)'in bağlı birliklerine gönderdiği telgrafıdır. Albay Şefik Bey, ast birliklere hükümetle resmî bir ilişkisinin olmadığına yönelik ama millî bir nitelik ve yetkisi olan gayri resmî bir gücün meydana çıkarılması gerektiğini belirten bir emir vermiştir. Şefik Bey telgrafında, ulusal kuvvetlerin gizlice ordunun silah ve mühimmatıyla teçhiz edilmesi gerektiği ve asker şahısların niteliği değiştirilerek ulusal kuvvetlerin arasında gizlice bulunması ve askerî yapıyı sevk idare etmesi, direnişlere katılması ama ordunun kuvâ-yı millîye'yle ilgisi yokmuş gibi gösterilmesi gerektiğini telkin etmiştir.⁴⁴ Albay Şefik Bey düşüncesini ilk defa uygulayan da kendisi olmuş ve kuvâ-yı millîyenin önemli liderlerinden olan Yörük Ali Efe ve emir komutasındakilere silah ve cephaneye dağıtmıştır.⁴⁵ Kuvâ-yı millîye'nin kurucu ve önemli isimlerinden birisi olan Şefik Bey'in ilgili talimatı, istihbarat belgesinde de belirtildiği üzere millî kuvvetler ve düzenli ordu arasındaki ilişkiyi açık biçimde göstermektedir.

Bununla birlikte düzenli ordu, Kuvâ-yı Millîye'nin teşkilatlanması ve desteklenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Batı Anadolu'daki ulusal kuvvetlerin sayısı gerek çatışmalardan gerekse devamlılık göstermeyen gruplardan dolayı tam sayıları bilinmemekle birlikte şu rakamlar verilmektedir. Sivas Kongresi'nde verilen bu bilgilere göre Ayvalık'ta 500-600 kadar gönüllü 172'inci Alayla birlikte savaşmaktadır. Soma'da 600 kişilik kuvvet, 188'inci Alay tarafından Yzb. Halit Bey komutasında 100 er ve iki

⁴¹ Müderrisoğlu 1990, s.214.

⁴² İOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

⁴³ İnce 2009, s.343;

⁴⁴ Aker 2006, s.xx; Sofuoğlu 1994, s.130-131; Özkaya 1992, s.455.

⁴⁵ Müderrisoğlu 1990, s.176.

top ile desteklenmektedir. Akhisar'da Bnb. Derviş Bey komutasında 800-1000 kişilik bir kuvvet vardır. Salihli'de Jandarma Bnb. Tahir komutasında 609 piyade, 178 atlı askerden oluşan kuvvet ve 2500 kişiden oluşan Çerkez Ethem müfrezesi vardır. Bozdağ-Büyük Menderes'te Demirci Mehmet Efe'nin on beş ayrı müfrezeden oluşan 1800 kişilik bir kuvveti vardır. Aydın'da 57'inci Tümen Komutanı Albay Şefik Bey'in komutasında 1920 piyade, 17 süvari, 8 makinalı tüfek ve 4 top vardır.⁴⁶ Refet Bey (Bele), Kasım 1919 Aydın Cephesi'ni idare etmek için Nazilli'ye gittiğinde Konya'da bulunan 12'inci Kolordu Komutanlığını Fahrettin (Altay) Bey'e bırakmıştır. Böylece Batı Anadolu kuvâ-yı millîyesi, Konya'da bulunan kolorduyla birlikte çalışır hale gelmiştir. Aslında Sivas Kongresi'yle Ankara'da bulunan 20'inci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'ya "Batı Anadolu Umum Kuvâ-yı Millîye Komutanlığı" unvanı⁴⁷ verilmesi bu yakın ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir.

Diğer yandan 20 Ocak 1920'de İtilaf Devletleri, İstanbul Hükümeti'ne verdikleri notada Batı Anadolu'daki askeri birliklerin kuvâ-yı millîye'ye askerî yardım yaptıklarını iddia etmiştir. İlgili konuda Harbiye Nazırı Cemal Paşa ve Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa sorumlu tutulurken hükümetten çekilmeleri talep edilmiştir.⁴⁸ İtilaf devletlerinin İstanbul Hükümeti'ne yaptığı baskıdan anlaşılacağı üzere 5 Şubat'ta raporda bahsi geçen düzenli ordu-millî kuvvetler yakın ilişkisinin uzun süredir bilindiğini göstermektedir.

6. Yunan işgali altındaki bölgelerden gelen mülteciler tarafından milliyetçi güçlere çok sayıda gönüllü katılım olmakla birlikte muhtemelen malzeme de sağlanıyor. Mülteciler, Yunanlılardan intikam almak ümidiyle ya en kolay geçim kaynağı olarak ya da İzmir'in işgali sırasında ve sonrasında meydana gelen zayıflar nedeniyle bir araya gelmiştir ve önemli ölçüde Rumların da bu mülteciler arasında yer aldığı söylenmektedir.

7. Savaş durumu ortaya çıkana kadar askere çağırılması gerekirse de 20 ila 45 yaş arasındaki her erkeğin tabii olduğu, çok kapsamlı bir (askere) kayıt sistemi de yürürlüktedir.⁴⁹

İlgili maddelerde işgallerin yaşandığı bölgede toplumsal tepkinin nedeni ve sonuçları üzerine bir tespit ve değerlendirme yapılmıştır. Bilindiği üzere Yunan ordusunun 15 Mayıs'ta İzmir'i işgal etmesiyle Yunan askeri ve Rum çeteleri işgal merkezi ve çevresinde Türklere karşı katliam yapmış, iki gün süren yağma ve katliamlarda en az 2000 Türk öldürülmüştür.⁵⁰ 16 Mayıs'ta İzmir'den canını

⁴⁶ Koltuk 2015, s.116-117; Kuvâ-yı millîye gücünün Batı Anadolu'da 12.000-15.000 arasında değiştiği belirtilmiştir. Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>; Müderrisoğlu 1990, s.176; Özkaya 1992, s.455.

⁴⁷ Goloğlu 2006, s.122; Güneş <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>.

⁴⁸ Goloğlu 2006, s.167; Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millî-mucadele>; Avcıoğlu 1983, s.115; Özkaya 1992, s.468.

⁴⁹ TOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

⁵⁰ Sarıhan 1993, s.242; Sofuoğlu 1994, s.59; Müderrisoğlu 1990, s.227-228. Lloyd George, 20 Mayıs 1919'da Yunan zulümleri hakkında İzmir'den gelen raporu bildiriyor. Jaeschke 1970, s.35. Yunan ordusunun 26 Mayıs 1919'da Manisa'da katliamlar hakkında Bkz. Su 1982. Yunan ordusunun işgal ettiği yerleşim yerlerinde ve Tahkik Komisyonu tarafından ortaya çıkarılan Yunan zulümleri (İzmir, Menemen, Aydın katliamları) hakkında Bkz. *Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II 'inci Cilt 2'inci Kısım*, s.182-191.

kurtarabilenler Türklerin Aydın'da anlattıkları halkta intikam ve mücadele hissiyatı oluşmasına neden olmuştur.⁵¹ Bununla birlikte Yunan ordusunun doğuya doğru genişleyen işgallerinde Aydın, Bergama, Menemen, Nazilli'de yaptıkları vahşet sonrası yerleşim yerleri adeta enkaza dönerken binlerce Türk katledilmiştir.⁵² Tüm bu katliamların sonrasında Batı Anadolu'da kuvâ-yı millîye, İzmir'in Yunan işgali altında bulunan bölgelerden gelen ve çoğunlukla Yunan işgaline karşı tepki geliştiren, intikam almak ümidinde olan gönüllülerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.⁵³

İlginç bir şekilde raporda, Yunan işgalinden iç bölgelere taşınan mülteciler içerisinde Rum ahali de olduğu ve Yunan işgaline karşı millî kuvvetlere destek verdiği iddia edilmektedir. Şefik Aker, İzmir işgalinin hemen sonrası 24 Mayıs 1919'da *Rumların, Müslümanların kanını içmek istediği* ifadesine yer verirken Rum Metropoliti ve işbirlikçilerin Aydın'da bulunan İngiliz askerlerine başvurarak sözde asayişsizlik ve Hıristiyan ahaliye Türklerin saldıracağı bahanesiyle askerî depolardan (Rum) ahaliye verilmek üzere silahların dağıtılması talebinde bulunması üzerine Albay Şefik Aker, İngiliz askere asayişsizliğin olmadığı ve anlaşma uyarınca İtilaf askerlerinin de böyle bir hakkı olmadığı yönünde konuşma yaparak olumsuz bir cevap vermiştir. Hatta Manisa ve İzmir'de Rumlardan oluşan tümenler kurulmasıyla Rumların, Yunan birlikleriyle işbirliği üzerine Şefik Aker, Aydın'da bulunan Rumları doğuda bulunan iç bölgelere nakletmiştir.⁵⁴ Bölgede bulunan Rum çetelerin İzmir'in işgaliyle Yunan ordusuyla birleşerek Müslüman yerleşimlerde yapmaya başladığı katliamlar ortadayken Rum mültecilerin Yunan ordusuna intikam hissini belgede dile getirilmiş olması düşündürücüdür ancak bahse konu çok az bir Rum'un Yunan işgaliyle iç bölgelere göç etmiş olması muhtemeldir.

Diğer yandan, ihtiyaç halinde 20-45 yaş aralığında her erkeğin askerlik hizmetine çağrıldığı kapsamlı bir askerlik sisteminin olduğu bilgisi verilmiştir. Birinci Balıkesir Kongresi'nde (27/28 Haziran-12 Temmuz 1919) Heyet-i Milliye, ulusal kuvvet örgütlenmelerinin derinleştirilmesi ve nahiyelere kadar yaygınlaştırılması kararını almasının yanı sıra bölgede bulunan 1884-1899 doğumlarının silahaltına alınması kararını almıştır. Teşkil edilen millî kuvvetlerin nizami asker tarzında teşkilatlandırılacağı ve her yüz kişinin komutanı olarak eşraftan bir kişi olacağı, her bölüğe muvazzaf subay tahsis edileceği ve her ere aylık on beş, ailelerine yedişer lira maaş verilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁵ Balıkesir Kongreleriyle başlayan bu süreçte Redd-i İlhak cemiyetleri, devletin asker toplama yetkisini üzerine alarak belirli yaşta doğumları⁵⁶ silahaltına

⁵¹ Aker 2006, s.64-68; İnce 2009, s.342.

⁵² Çetinkaya ve Özalp 2009, s.71; Aker 2006, s.65. Yunan ordusu 8 Temmuz 1919'da Aydın'da büyük bir Türk kıyımı yapmıştır. Jaeschke 1970, s.49; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>.

⁵³ İnce 2009, s.343; Özkaya 1992, s.461.

⁵⁴ Aker 2006, s.94-95, 104-106, 205-206.

⁵⁵ Koltuk 2015, s.41-44.

⁵⁶ Ş. Süreyya Aydemir, 1884-1893 tarihli doğumlarının mecburi hizmete tabii olduğunu belirtmiştir (Aydemir 1999, s.164). Yücel Özkaya ise 1892-1898 doğumlarının askere alındığını ifade etmiştir (Özkaya 1992, s.476).

çağırarak suretiyle 29 Eylül 1919'da asker alma işlemlerini başlatmıştır.⁵⁷ Genel olarak bakıldığında kuvâ-yı milliye'nin oluşturulma süreci, asker şahsiyetlerle beraber eşraf ve ileri gelenlerin önderliğinde toplanan bölgesel kongreler ve onlara bağlı Redd-i İlhak, Heyet-i Merkeziye, Heyet-i Milliye tarafından yapıldığını göstermektedir. Gönüllü savaşçı toplama merkezleri ise müftülük, askerlik şubesi, belediye ve kaymakamlıklar aracılığıyla olmuştur. Redd-i İlhak, Heyet-i Merkeziye ve Milliye, meşruiyetini kongrelerle sağlarken devlet organı gibi çalışmış mücadelenin asker, silah ve cephane ihtiyaçlarının karşılanması görevini üstlenmiştir.⁵⁸ Hükümetin izni dışında askerî ihtiyaçlar ordudan karşılanmakla birlikte ikmal, barınma, sağlık ve para ihtiyacı kongrelerde yapılan düzenlemeler doğrultusunda halktan karşılanmıştır. Heyet-i Milliye ve merkeziye tipinde oluşturulan bürokrasinin işlevsellik kazanması için askerî bir disiplin ve organizasyona ihtiyaç vardır. Bu nedenle halk direniş organizasyonlarının sağlıklı bir biçimde yönetilmesinde ve tedarik edilmesinde büyük oranda askerler görev alırken halk mali ve asker desteği sağlamıştır.

8. Milliyetçi cephede ne devamlı kullanılan bir hat ne de telgraf iletişimine ait bir emare var. Yalnızca düzenli birlikler tarafından idare edilen makineli tüfek mevziisi görebildik ve topçu mevziisi göremedik. Varsayımımız görülen makineli tüfek mevziisi gibi bunların, düzenli birlikler tarafından sağlandığı yönündedir. Genel durum tüm köylerde küçük nöbet yerleri oluşturulmuş gibi görünüyor.

9. Hepsi silahlı olan köylüler, gün boyunca normal işlerini sürdürmektedirler ve bir alarm durumunda hemen birbirlerini uyaracaklardır. İletişim, atlı devriyeler tarafından sağlanırken her karargâha telefon imkânı sağlanmış ve yerel karargâhta hem piyade hem de atlı birlik yedeği bulundurulmaktadır.

10. Hem tüfeklerin hem de mühimmatın bol miktarda olduğu söyleniyor ancak bu şüpheli olarak görülmesine rağmen Karaağaçta tüfekli en az iki adam, nöbete giderken görülmüştür.

11. Türk, Rus, Avusturya, Alman, Yunan ve İngiliz patentli tüfekler kullanılmaktadır. Tüfeklerin bir kısmı 1910 yılında üretilmesine rağmen muhtemelen çoğunluğu eskimiş ve isabetli atış yapamıyordu.

12. Askerlerin taşıdığı mühimmat miktarına ve serbest kullanıldığına bakılırsa ikmal iyi durumda olmalı. Üzerlerinde en az 150 mermi bulunmakla birlikte birçok askerde 350 mermi vardır.

13. Kuvvet ve dayanaklıkları hayret verici bir nitelikte olup askerlerin fiziki görünüşleri genel olarak iyi görünmektedir.

14. Devriyede atlı küçük bir kuvvet (sayıları hakkında bilgi edilememiştir) kullanılır ve hızlı bir takviye için yedekte tutulur. Tam olarak piyadeyle eşit biçimde silahlandırılmışlardır.

15. Atlar, çoğunlukla Anadolu ırkından olmasına rağmen bazıları Arap atıdır. Atların kötü görünüşlerine rağmen atlar, yiyecek olmadan dağlarda 10-12 saat 12-13 kişi taşıyabilirler.

⁵⁷ Çetinkaya ve Özalp 2009, s.9.

⁵⁸ Koltuk 2015, s.65-66, 312; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliye/?pdf=3525>.

16. Atlı birlikler, hareket etme hızları açısından değil ama iyi bir nişancı olmaları açısından çok yararlı olmalıdır. Askerlerin atları olmadığına atlar, Milliyetçi Cephe Komutanı tarafından sağlanır.⁵⁹

İlgili maddelerde millî kuvvetlerin imkân ve kabiliyetleri, destek kanalları değerlendirilmiştir. Kuvâ-yı millîyenin iletişim için kullandığı bir telgraf hattı ya da başka bir iletişim hattıyla ilgili bir bilgi tespit edilememiştir. Tespit edilen sadece düzenli birlikler tarafından kullanılan bir makinalı tüfek mevziisidir ve topçu mevziisi tespit edilmemiştir. Raporda, makinalı tüfek mevziisi ve benzeri askerî yapılanmanın düzenli birlikler tarafından yapılmış olabileceği yönünde bir öngörü ileri sürülmüştür. Bunun dışında askerî teşkilatlanmanın ise köylerde, genel olarak nöbet yerleri oluşturduğudur. Köylülerin tamamının silahlı olduğuna dikkat çeken istihbarı bilgide, köylülerin gün boyunca günlük işlerini yapmaya devam ettiği ancak bir alarm durumunda birbirini uyaracakları atlı devriye teşkilatlanmasının yanı sıra atlı ve yaya yedek birlikler oluşturdukları ve her kuvâ-yı millîye karargahında başka bir iletişim vasıtası olan telefon kullanıldığı dile getirilmiştir. İlgili istihbarı bilgiye göre hem tüfek hem de mühimmatın bol miktarda olduğu ifade edilse dahi bu bilgiye şüpheyle yaklaşıldığı bildirilmektedir. Karaağaç bölgesinde tüfekli en az iki kişinin nöbete giderken tespit edilmesinin yanı sıra millî kuvvetlerin üzerinde taşıdığı ve serbest olarak kullanıldığı dikkate alındığında mühimmat ikmalinin iyi durumda olduğu bildirilmekle birlikte her askerin üzerinde 150 ile 350 mühimmat bulunduğu tespiti yapılmıştır. Tüfeklerin ise Türk, Rus, Avusturya, Alman, Yunan ve İngiliz menşei olduğu genel olarak tüfeklerin çoğunun 1910'da imal edilmesine rağmen bakımsızlık ve başka nedenlerden dolayı eskimiş olduğu, isabetli atış yapamayacağı değerlendirilmiştir. Askerin genel görünüşü noktasında ise kuvvetli ve dayanıklı oldukları bildirilmekle birlikte devriyenin sayısı tespit edilememiş olsa da hızlı olması maksadıyla atlı kuvvetler tarafından yapıldığı ve yaya birliklerle aynı derecede silahlandırıldıkları tespit edilmiştir. Süvarinin kullandığı atların ise Anadolu atları olmasının yanı sıra Arap atı olanların olduğu genel olarak atların bakımsız görünümüne rağmen dağlarda 12-13 kişiyi 10-12 saat taşıyabildiği bilgisi verilmiştir.

Silahlı mücadelenin en temel gereksinimi olan silah ve mühimmat, kuvâ-yı millîye için en büyük sorunu oluşturmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru İttihat ve Terakki Partisi, savaşta Osmanlı Devleti'nin yenilmesi durumunda Pozantı, Toroslar, Ankara Kalesi, Madran Dağı gibi yerlerde silah ve malzeme depolamışlardır.⁶⁰ Millî mücadelede düzenli ordu kurulana kadar kuvâ-yı millîye'ye silah ve mühimmat tedarikinde iki önemli yol izlenmiştir. İlk olarak, işgal edilen bölgelerden ya da yakın askerî depolardan silah ve mühimmatlar millî güçlerin hâkim olduğu bölgelere taşınmış, ikinci olarak ise halkın elinde bulunan silahlar toplanarak millî güçlere dağıtılmıştır. Bölgesel kongrelerden sonra alınan kararlar içerisinde halkın elinde bulunan her çeşit silahın gönüllülerden oluşan ulusal güçlere dağıtılmasıdır. 11 Ağustos'ta Denizli ve Buldan'da toplanan silah ve mühimmatlar içerisinde 43 Alman tüfeği ve cephanesi, 20 Osmanlı mavzeri ve 150 Rus mavzeri ve fişeği cephe hattına gönderilirken Birinci Balıkesir Kongresi, Alaşehir Kongresi'nde ahalinin elindeki silahların toplanması kararı

⁵⁹ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

⁶⁰ Tansel 1973, s.142-144; Koltuk 2015, s.101.

alınmıştır. Akhisar ve Kasaba'nın (Turgutlu) Yunan işgali esnasında, Demirci'de bulunan silah ve mühimmatlar Simav'a nakledilmiştir. Gerek askerî depolardan dağıtılan gerekse halktan toplanan silahlar gönüllere dağıtımında yeterli olmamıştır. Mesela Aydın-Nazilli arasında toplanan 5000 gönüllünün ancak 1000 kadarına silah verilebilmiştir. İzmir'in işgaliyle başlayan süreçte bazı silah depolarının taşınmasına fırsat kalmadan düşman eline geçen silah ve mühimmatlar olduğu gibi bazen de kritik askerî malzemenin düşman eline geçmemesi için depolar patlatılmak suretiyle imha edilmiştir. Manisa, Menemen ya da Bergama⁶¹ depoları düşman eline geçmemesi için imha edilirken Akbaş silah deposu düşman eline geçmiştir. Depoların taşınmaması ve kurtarılamamasının temel nedeni, yeterli miktarda nakliye araçlarına sahip olunmamasıdır ki böyle bir durumda, ilgili bölgenin komutanının inisiyatifıyla silahlar halka dağıtılmıştır. 57'inci Tümen Komutanı Albay Şefik (Aker) Bey, Aydın ve Ödemiş mühimmat depolarındaki silahları halka ve zeybeklere dağıtmıştır. Bunun dışında gerek İzmir'in işgali gerekse yakın yörenin işgaliyle birlikte daha iç bölgelere çekilerek millî kuvvetleri teşkil eden askerler hem ulusal güçlerle yakın bir ilişki içerisinde olmuşlar hem de gerekli mühimmat ve silahları gönüllülerden oluşana tedarik etmişlerdir. Urla'da 173'üncü Alay Komutanı Yarbay Kazım Bey, emrindeki 100 erle birlikte hem görevlileri hem de ahaliden millî kuvvetlere katılanları silahlandırarak işgallere karşı koymuşlardır. 24 Mayıs'ta 57'inci Tümen komutanı Şefik Bey, askerî depoda bulunan 1600 tüfeği halka dağıtmıştır. Denizli'deki gönüllü müfrezesine de jandarma deposundan tüfek ve cephaneye dağıtılmıştır. Ancak bazı depolarda bulunan silahların mekanizma ve topların kamaları, sürgü kapakları İtilaf Devletleri'nce sökülerek teslim alındığı gibi Mondros Mütarekesi gereğince o bölgenin komutanları tarafından da teslim edilenler de olmuştur. Ankara'da bulunan 20'inci Kolordu'ya ait 30.075 piyade tüfeğinin sürgü kolu ve 15 topa ait kama İstanbul'a gönderilmiş ve Konya'da bulunan 12'inci Kolordu'ya ait 23 topun kamaları İngilizlere teslim edilmiştir. Bunun dışında Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe ve Çerkez Ethem gibi liderlerin, kuvâ-yı millîye'ye kendilerine ait silahlarla katılması da ulusal güçlerin silah ve teçhizatına güç katmıştır. Çerkez Ethem'in makinalı tüfek birliği olmasının yanı sıra bazı kuvâ-yı millîyecilerin az sayıda da olsa topları vardır. Silahların gerek halktan toplanması gerek askerî depolardaki silah-mühimmatın organize dağıtılmasında bölgesel kongrelerde (Balıkesir, Alaşehir, Nazilli) alınan kararların etkisinin olmasının yanı sıra Heyet-i Milliyelerin yönetiminde olan Menzil Müfettişliklerinin kurulmasıyla cephe ve cephe gerisi arasındaki ikmal-iaşenin sağlıklı akış yapması sağlanmıştır.⁶² Bunun dışında İttihatçı askerlerin kurduğu Karakol Cemiyeti, gizli yollardan İstanbul ve İtilaf Devletleri'nin kontrolünde bulunan depolardan kaçırılan erzak, silah ve cephaneyi millî güçlere taşımışlardır. 56.000 ateşleme takımı, 320 makinalı tüfek, 1500 tüfek, 2000 sandık cephaneye ve 10.000 üniforma kaçak yollardan Anadolu'da bulunan millî kuvvetlere

⁶¹ Yunan askerî Bergama'ya yaklaşırken Yüzbaşı Kemal Bey ve Üsteğmen Nuri Bey, 11-12 Haziran 1919'da Bergama'daki silah deposunu ateşe vermiştir. Çetinkaya ve Özalp 2009, s.51.

⁶² Aker 2006, s.103-104,202-205; Koltuk 2015, s.101-116; Sofuoğlu 1994, s.67; *Türk İstiklâl Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923) Cilt VII* 1975, s.17; Selek 2002, s.131-133; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>; Müderrisoğlu 1990, s.199,234-235; Özkaya 1992, s.463,467.

taşınmıştır.⁶³ O dönemde tecrübe edilmiş ilgili bilgilerle İngiliz subayın istihbarat raporunda belirttiği ilgili maddeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında benzerliklerin oldukça fazla olduğu bu anlamda istihbarı raporun sıhhatli hazırlandığı tespitini yapabiliriz.

17. *Malzemeler yerel olarak sağlanıyor ve her cephe komutanı planlarını kendisi yapıyor. Erzaklar, genellikle geri cepheden bölgeye taşınmaktadır ki düzenli bir ulaşımın yanı sıra erzakları sınır hattına getirmek için arabalar kullanılmaktadır. Para ya da aynı olarak onda birlik bir vergi, milliyetçiler tarafından tüm yerleşimlerden alınmaktadır. Birliklere verilen ekmek, her zaman her yerde halkın kullandığı kara ekmekten daha iyidir. Bazı sektörlerde çok lezzetli olan ekmek yüzde 80 buğday unu ve yüzde 20 mısır unu karıştırılarak yapılır. Bazı sektörler, bu amaçla bazı değirmenlerin kullanımını kendi üzerine alırken tüm sektörlerin yerel fırınları vardır. Gıda malzemelerinin genel olarak iyi durumda olduğu söylenmekle birlikte yerel olarak yapılan hasat, iyi durumdadır. Hattın gerisindeki bölgelerde, büyük baş hayvan, koyun ve keçi sürüleri bulunmaktadır.*

18. *Birliklerin kıyafetleri her sektörde farklılık gösterir bu nedenle gerekli ayarlamalar yiyecek de olduğu gibi yerel olarak sağlanır. Salihli sektöründe askerlere Uşak'ta bir fabrikada yapılan çok kullanışlı bir gri pelerin verilir. Akhisar sektöründe ikinci el üniformalar alınıp yeniden imal edilmektedir. Diğerler sektörlerde yerli kıyafetlerini giyen askerler, tek tip kıyafet giymek için bir çaba içerisinde değildir. Bu bağlamda birliklerdeki disiplinde, giyim standardıyla aynı doğrultuda olduğu göze çarpmaktadır. Doğal olarak Salihli ve Akhisar cephelerinde disiplin gözle görülür biçimde yüksek iken Dushme (Eşme) sektöründe en düşük seviyededir ancak Eşme Cephesindeki asker tipinin Salihli ve Akhisar vadisindeki erkeklerden çok daha kanunsuz ve kavgacı bir karaktere sahip olduğunu belirtmek gerekir.*⁶⁴

İlgili maddelerde verilen istihbarı bilgilerin temel amacı, millî kuvvetlere lojistik destek akışının devamlı, dengeli ve yeterli olup olmadığı noktasında fikir edinilmesini

⁶³ Zürcher 2000, s.206. *Akbaş Silah Deposu Baskını (26-27 Ocak 1920)*. Bebek 1994, s.60-64; Özkaya 1992, s.461. İstanbul ya da Anadolu'nun diğer bölgelerinden gerek Akbaş baskını tarzında gerekse başka yollardan silah ve mühimmat kuvâ-yı millîye güçlerine (kara-deniz-demiryoluyla) nakledilmesine rağmen gönüllüleri teçhiz etmekte eksik kalmıştır. Bilhassa topların kamaları ve mühimmatların silaha uygun hale getirilmesi için kama ve boş kovanlar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ustalar tarafından imal edilme yöntemine gidilmiştir. Bununla birlikte silah tamiri ve üretimine de başvurulmuştur. 1920 yılı boyunca 1503 tüfek mekanizması, 900 mermi değiştirilirken, top kamaları onarılmış, eyer takımları imal edilmiştir. Anadolu'ya yardım amaçlı ilk gizli grup, *Felâh Grubu* (Felâh-ı Vatan) olmakla birlikte *Hamza Grubu* da silah, cephane, asker sevkinde önemli rol oynamıştır. *İmalat-ı Harbiye Grubu*, 19 Mart 1920'de aynı amaçla kurulup dokuz ay bağımsız hareket etmiştir. Koltuk 2015, s.121-136; Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Milli-mucadele>; İlgürel, <https://islamansiklopedisi.org.tr/balikesir-kongreleri>; Müderrisoğlu 1990, s.190, 235. Akbaş silah deposu baskını Dramalı Rıza Bey ile planlayarak uygulayan Köprülü Hamdi Bey, İstanbul Hükümeti'nin desteğiyle oluşan millî kuvvet karşıtı Anzavur Ayaklanması'nda şehit edilmiştir. Goloğlu 2006, s.130-133; Özalp 1988, s.88-91; Koltuk 2015, s.129-130; Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Milliyeye/?pdf=3525>.

⁶⁴ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

kolaylaştırmaktır. İlk olarak kuvâ-yı millîye'nin ihtiyaçlarını halktan sağlandığı ve cephe komutanı tarafından planlandığı belirtilmiştir. Erzaklar genel olarak geri cepheden çatışma alanına düzenli biçimde getirilmekle birlikte bunun için bölge halkının araçları kullanılmaktadır. Onda birlik vergi (aşar),⁶⁵ nakdi ya da mal karşılığı biçiminde olmak üzere bölge halkından alınmaktadır. Millî kuvvetlere tedarik edilen ekmeğin⁶⁶ ise genellikle halkın kullandığı *kara ekmeğin* (un oranı az ekmeğin) daha iyi olduğu belirtilmiştir. Bilhassa kuvâ-yı millîye'ye dağıtılan ekmeğin yüzde sekseninin buğday ve yüzde yirmisinin mısır unundan imal edildiği belirtilirken bazı sektörlerde millî güçlerin bazı değirmenleri kendi kullarımlarına aldığı ve hemen her sektörde fırın teşkilatlanmaları⁶⁷ olduğu ifade edilmiştir. Halkın, ulusal kuvvetleri desteklediği bilgisinden yola çıkarak halkın gelir durumuyla (cephe gerisi) millî kuvvetlerin (savaş hattı) desteklenmesi arasında bir korelasyon kuran rapörtör, bu tarz istihbarı bilgilerle millî kuvvetlerin en azından yakın gelecekte lojistik konusunda sorun yaşamayacağına dikkat çekmiş olmasıdır.

Gıda lojistiğinin dışında millî kuvvetlerin giydiği kıyafetlerin her sektörde farklılık gösterdiği ve tıpkı yiyecek tedarikinde olduğu üzere kıyafetlerin de bölgeden sağlandığı bilgisi verilmiştir. Bu bilgi genel olarak doğru olmakla birlikte millî kuvvetlere düzenli birlikler tarafından gıda, silah ve kıyafet desteği de sağlanmıştır.⁶⁸ Müderrisoğlu, kuvâ-yı millîye'nin malî kaynakları ve kıyafet birliğinin sağlanmamış olmasıyla ilgili olarak bölgesel kıyafetlerin özellikle efelerin kendi yöresel kıyafetleri ya da günlük kıyafetleri giydiğine dikkat çekmiştir.⁶⁹ Raporda teçhizat lojistiğine yönelik bilgi ise Salihli sektöründe yer alan millî kuvvetlerin, Uşak'ta bulunan bir fabrikada imal edilen kaliteli ve çok kullanışlı gri bir kumaştan üretilen kıyafetleri kullandığı yönündedir. Akhisar sektöründe ise millî kuvvetlerin kıyafetlerinin ikinci el üniformalardan imal edilerek tek tip kıyafetlere dönüştürüldüğünden bahsedilmiştir. Diğer sektörlerde, millî kuvvetlerin bölgeye has yerel kıyafetleri kullandığı ve askerî açıdan tek tip kıyafet kullanmak için bir teşebbüste bulunmadığı belirtilmiştir. Ancak millî kuvvetlerin tek tip kıyafet giyinip ya da giyinmemekle ulusal güçlerin arasında *disiplin anlayışı* bakımından bir korelasyona dikkat çekilmiştir. Bilhassa Salihli ve Akhisar cephesinde bulunan millî kuvvet mensupları arasında yüksek disiplin anlayışı gözlenirken Eşme sektöründe bulunanlar arasında disiplinin en düşük seviyede olduğu vurgulanmıştır. Millî kuvvetler arasında disiplin farklılığının sadece kıyafet bütünlüğünden kaynaklanmadığı, bu faktörün dışında toplumsal ve kişisel olarak Eşme Cephesi'nde yer alan millî kuvvetlerin Salihli ve Akhisar sektöründekilerle kıyaslandığında kanun ve nizamla uymayan bir karaktere sahip olanlardan meydana geldiği yönünde yerel halkın genel karakter özelliklerine yönelik sosyolojik bir yorumda yapılmıştır. Bu tip toplumsal sonuçlara

⁶⁵ Aşar vergisi, 1919'da yüzde 12 nispetinde uygulanmıştır. İnce 2009, s.340.

⁶⁶ Menzil Müfettişliği, ekmeğin gramajı 900 gram olarak belirlemiştir. Müderrisoğlu 1990, s.219.

⁶⁷ Kuvâ-yı millîye; odun, saman, arpa, buğday lojistiği dışında köylerde bulunan fırınlarda yapılan ekmeğlerden faydalanmıştır. İnce 2009, s.342. Menzil Müfettişlikleri ve talimatı kapsamında üçüncü maddede *Menzil Müfettişi duruma göre mezbahe ve fırın kurar ve bunları yönetecek memurları mahalli Redd-i İlhak heyetleri temin edemediği takdirde Heyet-i Millîye merkezinden ister* ifadesine yer vermiştir. Müderrisoğlu 1990, s.215.

⁶⁸ Özkaya 1992, s.469.

⁶⁹ Müderrisoğlu 1990, s.189.

ulaşılması için uzun bir süreçte yörenin tarihsel ve toplumsal bağlamda incelenmiş ya da toplumun içinde yaşamış olunması gerektiği yargısından yola çıkıldığında İngiliz yarbayın bölge hakkında verdiği uzun soluklu bu istihbarı bilginin ya yöre halkından birileri yardımıyla edinildiği ya da yöre Türkleri hakkında tarihi ve toplumsal bilgi edinildiği sonucuna ulaşırız. Bu tarz bir bilgiye her ne vasıtayla ulaşılmış olunursa olunsun gerek yöntem gerekse bakış açısı itibariyle istihbaratı not alan kişinin, entelektüel bir arka planının olduğunu göstermesi açısından önemli bir niteliği taşımaktadır.

19. Yunanlıların işgaliyle ilgili hissiyat her açıdan son derece şiddetlidir ve işgale sonuna kadar karşı çıkma kararlılığı konusunda herkes aynı fikirdedir. Barış şartlarına göre Yunanlılara İzmir'i ele geçirme yetkisi verilirse milliyetçiler muhtemelen Yunanlılara karşı saldırma tehditlerini uygulamaya koyacaktır.

20. Şu anda ülke bir ihtilal halindedir. İzmir'in Anadolu istikametindeki dağlık bölgeler hiçbir zaman tam anlamıyla Osmanlı egemenliğine girmemiş ve her zaman bir kanunsuzluk ve eşkıyalık merkezi olmuştur. Harekete daha iç kesimlerde çok az destek beklenebilir çünkü oradaki halk Yunan işgalinden daha uzaktadır, savaşlardan yorulmuş ve hükümet vergilerine ek olarak uygulanan milliyetçi vergilerin yükü altında eziliyorlar ve genellikle sadece normal işlerini sürdürmek için huzur içinde bırakılmayı istiyorlar.⁷⁰

Ulusal yaşam savaşlarında millî kuvvetlere halk desteği ya da kamunun huzursuzluğuna dair bilgiler, istihbarat belgelerinde dikkate alınan önemli hususlardan birisidir. İzmir'in Yunanistan tarafından işgalinin tüm Anadolu halkı üzerinde oluşturduğu olumsuz hissiyatın bilhassa bölge halkı üzerinde çok etkili olduğu belirtilmiş ve halkın işgale karşı çıkma kararı vermesinde ortak bir düşünceye neden olduğu vurgulanmıştır. Millî bir direniş kurma fikrinin güçlendiği günlerde Mondros Ateşkes Antlaşması uyarınca, Yunanlılara İzmir'i işgal etme yetkisi verilmesi durumunda millî güçlerin saldırma tehditlerini gerçeğe dönüştürebilecekleri ifade edilmiş ve mevcut şartlar altında zaten ülkenin bir ihtilal halinde olduğunun altı çizilmiştir. Mevcut durumun dışında Batı Anadolu'nun dağlık bir bölge olması ve merkezi siyasal yapının tam anlamıyla hakimiyetinde olmaması nedeniyle bölgede kronikleşmiş bir asayişsizliğin olduğu yönünde tarihsel bir gerçekliğe dikkat çekilmiştir. Uzun süren savaşlar ve vergilerden dolayı halkın yorgun düştüğü tespitinin yanı sıra Yunanlıların işgaline karşı halktan bir hareket olma ihtimali varsa direnç noktasının, ilk önce işgale yakın coğrafyadan olacağı bilgisi verilmiştir. Daha iç kesimlerde olan halkın ise merkezi siyasal yapı ve millî kuvvetlerin vergilendirmesinden zaten ezildiği, uzun süren savaşlardan bitap düştüğü ve yeni bir savaşı göze alamayacağına dair bir öngörude bulunulmuştur.⁷¹ Bu öngörünün doğruluk payı, kısmen düşüktür. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması neredeyse eş zamanlı bir biçimde olmuştur. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi, Anadolu'nun tamamında infial meydana getirirken Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Türk milletinin İstiklal mücadelesi çoktan başlamıştır. Hatta düzenli ordu kurulana kadar Kırşehir, Keskin, Beypazarı, Maden ve Boğazlıyan'da yeni millî kuvvetler kurulmuş bir kısmı ise Batı ve

⁷⁰ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

⁷¹ İnce 2009, s.339.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

Adana cephelerine gönderilmişlerdir.⁷² Bu durum Anadolu'nun iç kesimlerinde bulunan halkın işgallere tepkisiz kaldığını göstermez ki bu konjonktürde değerlendirildiğinde Anadolu'nun her yerinde işgallere karşı topyekûn bir mücadele başlamıştır. İşgale yakın coğrafyada millî kuvvet hareketleri her ne kadar daha fazla olsa da işgale uğramamış bölgelerde de millî mücadele yönünde hazırlıklar yapılmakta ya da işgale uğramış bölgelere destek verilmektedir. Bununla birlikte halkın uzun süren savaşlardan ya da ağır vergilendirmeden yıpranmış olduğu isabetli bir tespittir.

Ş. Süreyya Aydemir eserinde, Albay Bekir Sami'nin anılarına yer verirken halkın merkezi siyasal yapıya nasıl tepki gösterdiğine ilişkin örneklerle dikkat çekmiştir. İşgal tehlikesine karşı halkın ilk tepkisi her ne pahasına olursa olsun savaşmak olmasına rağmen kuvâ-yı millîye'nin en gayretli unsurlarından Albay Bekir Sami'nin İzmir işgalinden sonra Akhisar halkının maneviyatını güçlendirmek ve millî direniş meydana getirmek için gittiği Akhisar'da yaptığı toplantıda bir zatın, *biz aciziz. Bu gibi şeyleri yapmak elimizden gelmez. Hükümet bir şey yapmaz, asker getirmezse bizim için Yunanlılara baş eğmekten başka çare yoktur* sözlerine yer vermiştir. Aydın bölgesinde gittiği bir yerde Rauf (Orbay); halkın maneviyatının bozuk olduğunu, halkın içinden görüştüğü bazı kişilerin düşman işgaline karşı yapılacak bir şey olmadığı yönünde beyanlarda bulduklarını dile getirir ve halkın, kendilerini istemediğini ve oradan hemen çekip gitmenin kendileri için daha hayırlı olacağını ifade eden bir mektup yazdığını belirtir. Bunun dışında Aydın'a giden Ş. Oğuz Alpkaya halkla yaptığı görüşmelerde, *biz bir şey yapamayız, bir şey veremeyiz, geldiğiniz yere gidin bizim de başımızı belaya sokmayın* ifadesine yer vermiştir ki⁷³ her ne kadar bu örnekler Türk milletinin genelini yansıtmasa da uzun süren savaş ve vergilerin Anadolu halkının maneviyatını bozduğu muhakkaktır.

21. *Milliyetçi Türklerin, Büyük Güçler tarafından desteklenmese bile Yunanlılara karşı başarılı bir savaşa girişmeleri düşünülemez. Her çeşit Avrupa ülkesinden tüfek var. Bazı modeller için mühimmatlar çok sınırlı ve tükendiğinde stokları yenileyecek mühimmat fabrikaları yoktur ancak her yerde tartışılan İzmir'in işgaliyle ilgili protesto, demiryolu köprüsünün yıkılacağı, iletişimin kesileceği ve Yunan askerî müfrezelerin pusuya düşürüleceği uzun bir gerilla savaşıyla birleştiğinde mümkün görünüyor.*⁷⁴

Kuvâ-yı millîye'nin Büyük Britanya, Fransa ve İtalya desteklemese dahi Yunanlılara karşı başarılı bir savaşa girişmeyeceği hakkında kesin bir kanaat belirten yazar aslında tarafsız görüntü veren İtilaf devletlerin ya da özelde Büyük Britanya'nın Yunanistan'ı ve Anadolu'da yaşanan Yunan işgalini desteklediğini açık biçimde ifade etmiştir. Bunun dışında millî güçlerin elinde Avrupa devletlerine ait her türlü model silahların varlığı belirtilmekle birlikte millî güçlerin mühimmat fabrikasına sahip olmaması nedeniyle sınırlı mühimmatın tükenmesiyle kaçınılmaz görünen mücadelenin başarısızlığı dile getirilmiş ancak İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaliyle başlayan protestonun etkisine dikkat çekilerek Türk halk direnişi için örgütlenen millî kuvvetlerin,

⁷² Aksaray, Kayseri, Eğirdir, Kastamonu, Ankara, Silifke, Yozgat ve Çorum şehirlerinin ismi de verilmiştir. Özkaya 1992, s.452,475-476.

⁷³ Aydemir 1999, s.144-145; İnce 2009, s.342.

⁷⁴ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

İzmir-Anadolu demiryolu hattı üzerinde bulunan köprülerin yıkacağı, Yunan birliklerinin gerilla taktikleriyle pusuya düşürüleceği tehditlerinin uzun soluklu bir mücadelenin bütünleşmesiyle mümkün olacağını belirtmiştir.

Şefik Aker, millî mücadelede demiryolu tesislerinin dinamitle tahrip edilmesi üzerine askerlere verecekleri kurs emrinden (5 Haziran 1919) ve İngilizlerin 8 Haziran 1919'da bu yönde istihbarata ulaştığından bahsetmekle birlikte Ödemiş Jandarma Komutanı Yüzbaşı Tahir Fethi Bey, Ödemiş'te ilk direniş teşkilatını kurduktan sonra 30 Mayıs 1919'dan sonra *Ödemiş Millî Kuvvetleri Komutanı*⁷⁵ ismiyle imza atmaya başlamıştır. İstanbul ve İtilaf devletlerine çektiği telgraflarda *İzmir'le telgraf tellerinin keseceğini, demiryollarını bozacağını* ifade eden telgrafi, *Allah'ın yardımı ve Peygamberimizin ruhaniyetiyle ve günden güne artacak kuvvetlerimle Yunanlıları kahredeceğim...*⁷⁶ ifadelerinin istihbarat belgesindeki ifadelerle benzerliği bu açıdan değerlendirildiğinde şaşırtıcıdır. Anlaşıldığı üzere İngiliz yarbay istihbarat notlarını düzenlerken sadece sınır hattında edindiği gezi-gözlemlerini belgeye yansıtmanın dışında millî kuvvetler tarafından bölgede etki oluşturmuş telgraflara da yer vermiştir.

22. *Yunanlılar, ülkeye (coğrafyaya) yabancıdır ve milliyetçi Türkler, her dağ yolunu ve geçidini bilmektedir. Türkler çok alçaktan uçan uçaklar tarafından bile tespit edilmeksizin Yunan mevzilerine oldukça fazla sayıda piyade ve süvari birlikler göndermekte zorluk çekmeyecektir. Ülke hem dağlar arasında uçmanın zorluğundan hem de çoğu ormanlık olan arazinin yapısından dolayı başarılı bir uçak keşfi yapmak için son derece zor bir ülkedir ve vadiler çoğu durumda derin ve kayalık olması nedeniyle baskın müfrezeleri için mükemmel bir koruma sağlar.*

23. *Başarılı olsa bile Yunanistan için uzun ve pahalı bir savaş olacaktır ve nihai başarıya ulaşacağı da şüpheli görünüyor. Her halükârda mevcut milliyetçi liderlerin ortaya koyduğu taktikler, 500 yıl önce Rumları İznik'ten sürdüklerinde uyguladıkları taktiklerle uygulamada aynıdır ve muhtemelen bunu unutmamışlardır.*⁷⁷

Yunanlıların Türk unsurlara karşı gerilla harbini kaybetme olasılığı üzerine kurgulanmış senaryo üzerinden hareket eden yazar, Yunan ordusunun savaşı kaybetme olasılığını işgal ettiği topografyayı tanımaması ve millî kuvvetlerin coğrafyayı iyi tanınması olarak açıklamıştır. Bununla birlikte Türklerin oluşturduğu gayrinizami harp unsurlarının coğrafyaya bağlı olarak -dağlık ve ormanlık olması- uçakla havadan keşif edilmesinde yaşayabileceği zorluklar nedeniyle Türk unsurların baskın tarzında saldırılarda başarılı olabileceğinin göz önünde tutulması gerektiği yönünde uyarılarda bulunmuştur. Bu bilgi, İngiliz yarbayın gayri nizami harp bilgisinin de iyi olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir. Diğer yönden Türk millî kuvvetleri ve Yunan ordusu arasında yaşanabilecek gayrinizami bir harpte, Yunan ordusunun başarılı olması durumunda dâhi gerilla harbinin uzun sürme olasılığı nedeniyle bu tip bir savaşın,

⁷⁵ *Yiğit Ordusu* ismiyle de bilinmektedir. Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millî-mucadele> (Erişim Tarihi: 12.06.2022); İnce 2009, s.343.

⁷⁶ Aydemir 1999, s.149-150; Aker 2006, s.141-142. Akıncı Müfrezelerinin köprü ve haberleşme tellerini tahrip etmekle Yunan ordusunun irtibatının kesilmesi planlanmıştır. Özkaya 1992, s.477.

⁷⁷ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

Yunanlılar için pahalıya mal olabileceği ve Yunanistan'ının başarıya ulaşmasının da zor olduğu öngörülmüştür.

Osmanlı Beyliğinin kuruluş sürecinde İznik ve yakın bölgenin 500 yıl önce vurkaç taktiğiyle ele geçirildiği tarihsel detayıyla ilişkilendirilmiş bir olgudan yola çıkılarak izah edilen yaşanması muhtemel Türk-Yunan Savaşı'nda da millî kuvvetlerin başarıya ulaşacağı öngörüsüne değinilmiştir. Türkler, *muhtemelen bunu unutamamışlardır* ifadesiyle geçmişin tecrübesinden faydalanarak millî kuvvetlerin Yunanlılara karşı ortaya koyacağı taktiksel üstünlüğe, tarihi vakalar üzerinden dikkat çekilerek tarihi bir ilişki kurulması ilginç olduğu kadar istihbarat belgesini hazırlayan İngiliz yarbayın, Anadolu ve Türk tarihi hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

24. *İzmir'in İtilaf devletleri tarafından, İngiliz, Fransız ve hatta İtalyan askerleri tarafından, işgal edilmesi durumunda milliyetçi askerlerin büyük bir kısmı kuşkusuz silah bırakacaktır. Bununla birlikte bahsedilen durum, önemli bir kısmı açıkça disipline asla boyun eğmemiş, dağlık bölgelerde kanundan uzak ve bir fırsat bulduğunda vazgeçmek istemeyecek tüm kuvvetler için geçerli değildir. Bu grup, adamlarını daha fazla tutamayacaklarını ve barış şartlarının çok kısa sürede yayınlanmaması halinde, milliyetçilerin liderlerini Yunanlılara karşı bir saldırıya karşı zorlayacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, genel olarak tehlike noktası olarak görünen Eşme-Ayvalık cephesinin tamamında böyle bir düşünce hâkimdir.*⁷⁸

25. *Ulusal ölçekte bir Türkiye-Yunanistan savaşı ihtimaline gelince böyle bir ihtimal varsa bile çok fazla bir tehlike yok gibi görünüyor. Milliyetçi hareket, milliyetçilerden korkan ve reddetme ve yeterli korumanın olmaması nedeniyle taleplerini yerine getiren köylüler arasında pek popüler değildir. Şu anda onlara böyle bir koruma sağlamamaktadır ve Osmanlı düzenli ordusu, milliyetçi birliklerle uyum içinde olduklarından Müttefik birlikler bölgeye sevk edilmeden korumanın nasıl sağlanacağını tahmin etmek zordur.*

26. *Bu altı haftalık cephe gezisi sırasında görülen sayılara gelince, Mehmet Efendi'nin tören eskortu dışında 90 kişiden daha büyük bir birliğe rastlanmadı. Köylerde zaman zaman görünüşe göre askere alınanlardan oluşan küçük mangalar görülüyordu. Çeşitli sektör karargahlarına köy ya da ilçede 50 ile 100 erkeğin askere alındığı görülmüştür. Yollarda nadiren altı veya sekiz araç görülüyordu ancak bu görüntü çok sayıda askerin nakliye edildiğini gösteren emareler değildir.*

5 Şubat 1920 Genelkurmay İstihbaratı, Karadeniz Ordusu, İstanbul tarafından yayınlanmıştır.⁷⁹

İzmir'in İngiliz, Fransız ve İtalya birliklerinden oluşan İtilaf devletleri tarafından işgali halinde millî kuvvetlerin silah bırakacağı öngörüsü, ihtiyatlı biçimde kullanılmıştır. İtilaf devletlerinin İzmir'i ya da bölgeyi işgal etmesi halinde ise uzun yıllar kanunlara boyun eğmemiş ve disiplinden uzak bir milletin tüm fertleri için fırsat oluşması halinde mücadeleye devam edecekleri yönünde çarpıcı bir tespit yapılmıştır. Kuzeyde Ayvalık güneyde Eşme cephesi olarak sınırları belirlenmiş Milne hattı boyunca, barış şartlarının sürüncemede kalması ya da Türk milliyetçilerinin aleyhine olması durumunda kuvâ-yı

⁷⁸ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

⁷⁹ IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

millîye liderlerinin bile gönüllüleri kontrol edemeyeceği yönünde bir hissiyatın genele hâkim olduğu belirtilmekle birlikte en kısa sürede Türkler lehinde bir anlaşmaya varılmazsa millî güçlerin Yunan ordusuna saldırmayacağı uyarısında bulunulmuştur.

Topyekûn bir Türk-Yunan Savaşı'nın olma olasılığı varsa bile bu zayıf ihtimalin tehlike oluşturmayacağı konusunda yazarın şüphesi yoktur. Halbuki bu öngörünün geçerli olmadığı yakın gelecekte bir Türk-Yunan savaşıyla geçerliliğini yitirecektir. Köylülerin, kuvâ-yı millîye'den korktuğu ve köylülere yeterli koruma sağlanmadığı için milliyetçi hareketi desteklediği yönünde çerçevelenmiş bilgi veren İngiliz yarıbayın bu istihbarı bilgiyi hangi kaynaktan öğrendiği ya da bu bilgiyle ne amaçladığı bilinmemekle birlikte Osmanlı düzenli birlikleri ve kuvâ-yı millîye arasında yakın bir ilişki ve uyuma dikkat çekilmiştir. Şevket Süreyya Aydemir, kuvâ-yı millîye'de görev almış iki farklı yapıya dikkat çekerken şu iki örneği belirtmektedir. Uşak Kuvâ-yı Millîyesi'nin lideri ve Alaşehir Kongresi'nin öncülerinde Hoca İbrahim (Tahtakılıç) Efendi'yle yıllar sonra görüşen Şevket Süreyya, millî mücadele döneminde köylerden topladığı her torba samanın, ölçek bulgurun en ince hesabını tutarak vatan ve millet uğruna harcadığını, *harcamamışsam hesabı Allah tarafından hesabı sorulsun* diyen bir kuvâ-yı millîye lideriyle *ulan şunu da asın, bunu da asın* diyen Demirci Mehmet Efe ve Çerkez Ethem gibi çete liderlerinin hamuru başkadır diyerek bir değerlendirme yapmaktadır.⁸⁰ Bu açıdan istihbarat raporuna yansıyan köylülerin millî kuvvetlerden korktuklarıyla kast edilenlerin kendi başına çıkarları uğruna derebeylik kuran, daha sonrada derebeyliklerinin yıkılmasını istemeyerek düzenli orduya karşı isyan edenlerin ve asayişsizlik sebebiyle sahte efelere bağlı çetelerin köylüye zulüm etmesi ve zorla yardım toplaması⁸¹ kastedildiği değerlendirilmektedir. Bunun dışında raporda, Aralık 1919 ve Ocak 1920 tarihleri arasında altı haftalık bölge üzerinde yapılan tetkiklerde Mehmet Efendi için yapılan törende bir araya gelen doksan kişiden oluşan birlik dışında daha büyük bir askerî organizasyon görmediğini belirtmiştir. Bu süreçte istihbarat toplanan sektörlere bağlı köylerden 50 ila 100'er kişiden oluşan asker alma işlemlerinin tespitinin dışında asker nakil edildiğini gösteren sekiz araçın üstünde askerî konvoy görüldüğü de belirtilerek bölgede askerî bir hareketlilik olmadığı ifade edilmiştir.

Stratejik istihbaratın babası olarak nitelendirilen Sherman Kent istihbaratın, aktif kişilerden oluşan bir organizasyon olmasının yanı sıra *yabancı ülkeleri izleme ve bu ülkelerin geçmişlerini, şimdiki zamanlarını ve muhtemel geleceklerini yorumlamaya hazırlıklı olmalı*⁸² ifadesine yer verirken Robert M. Clark da istihbaratın amacının gerçekleri belirlemek ve ardından stratejik karar verme veya operasyonel planlamada kullanılmak üzere kesin, güvenilir ve geçerli çıkarımlar geliştirmek⁸³ olduğuna dikkat çekmiştir. Çok kapsamlı hazırlanmış raporun yerel düzeyde istifade edilebilir her kaynak ve bilgiyi değerlendirdiği, stratejik ve operatif planların hazırlanmasına ya da elverişli bir saha açılmasına zemin hazırladığı değerlendirilmektedir. Bunun dışında öngörülen bazı

⁸⁰ Aydemir 1999, s.162-163. Çerkez Ethem'in özel muhasebe veznelerinden para aldığı bilinmektedir. Özkaya 1992, s.461.

⁸¹ İnce 2009, s.344-345; Müderrisoğlu 1990, s.185-186,190,231-233.

⁸² Kent 2003, s.51.

⁸³ Clark 2013, s.32.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

çıkarımların isabetli olmadığı ortaya çıkmış ise de İngiliz yarbayın, 5 Şubat 1920 tarihli istihbarat raporunda S. Kent ve R.M. Clark'ın tarif ettiği istihbaratın temel prensiplerine göre hareket ettiği değerlendirilmektedir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi, uzun süredir devam eden politik, iktisadi istikrarsızlığı, toplumsal bunalımları daha da derinleştirmiştir. Osmanlı Devleti ve İtilaf devletleri arasında gerçekleşen Mondros Mütarekesinin ardından politik ve askerî belirsizliklerin savurduğu halk, güçten düşüren bir depresyon halet-i ruhiyesindedir. Müttefik kuvvetlerin vekalet verdiği Yunan ordusunun İzmir'i işgali ve sonrasında girilen katliamlar, Anadolu üzerinde kriz yaratan bir noktaya evrilmiştir. Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askerî alanda teslimiyetçi tutumundan güç bulan Müttefik kuvvetler, Milne hattı üzerinden inşa etmeye çabaladıkları güvenlik arayışlarıyla halkın millî mücadelesini durdurma, yavaşlatma fırsat oluşursa yok etme stratejisi içerisine girmiştir. Amaç, vekalet verilen Yunan ordusunun yıkıcı ve büyük kayıplar vermeden vaat edilen bölgede işgalini sürdürmesidir. Bu nedenle Milne hattı gibi sanal çizgilerle amaçlanan, Yunan kuvvetleri lehinde güvenlikleştirilmiş alanlar oluşturmaktır ki böylece Yunan ordusunun hazırlıklarını tamamlamasına fırsat verilirken işgal bölgesinde kökleşmesi için zafî bir barış döneminin inşası gibi görünmektedir. Bu yönüyle Milne hattı, özelde Yunan ordusu genelde ise Müttefik kuvvetler için kararlı bir genişleme tasarısıdır ancak bu çizgi stratejisinin millî kuvvetlerde etkisi çok yüzeysel kalmıştır. Yunan ordusunun bölgede hırslı ve ölçsüz davranışlarının yarattığı istikrarsızlaştırıcı etki, Türk halkının işgal ve katliamlara karşı çok derin bir ortak hissiyat geliştirmesine neden olmuştur. Halkın tecrübe ettiği siyasi belirsizliklerin, İzmir'in işgaliyle askerî açıdan doruğa ulaşmış ve halkın kendi kendini savunması anlamına gelen işgallere karşı halk direnişinin yerel teşkilatlar eliyle biçimlenmesine neden olmuştur. Bu nedenle kuvâ-yı millîye, istihbarat raporunun araştırdığı argüman haline gelmiştir.

Çalışmada, ismi verilmeyen ve Büyük Britanya'nın Karadeniz Ordusu'nda görevli İngiliz yarbay tarafından Aralık 1919 ve Ocak 1920 tarihleri arasında altı hafta süresince yirmi altı başlık altında hazırlanan rapora yer verilmiştir. İngiliz yarbay, istihbarat belgesine bölgenin askerî, toplumsal, iktisadi yapısının dışında yakın zamanda yaşanmış politik, askerî ve toplumsal hadiselerden yola çıkarak halkın duygularını yansıtan sosyo-psikolojik çıkarımlara da yer vermiştir.

Askerî istihbarat niteliğinde yer alan gizli belgenin hazırlayıcısı olan yarbayın ismi belgede geçmemekle birlikte gerek istihbarat gerekse askerî bir hususta hazırlanmış olması nedeniyle asker ve istihbaratın doğasına uygun bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Raporu hazırlayan İngiliz yarbay, aktüel gerçeklere hâkim olmasının yanı sıra askerî, tarihi, iktisadi, sosyal ve coğrafi bilgileri dikkate alarak gözlem ve tespitlere dayanan öngörülerde bulunmuş olması raporu niteliksel açıdan önemli kılmaktadır. Rapor, alt seviyede istihbarat raporlarında görülen çok taraflı doğrulanmış ancak işlenmemiş bilgiler yerine pek çok açıdan analiz edilerek öngörülerde bulunmuş olması

sebebiyle pratik ve pragmatik bir yaklaşım sergilemiştir. Rapor, genel tavsiyeler yerine Eşme yöresine ait kıyafet-askerî disiplin karşılaştırmasında olduğu gibi özel durumlara yer vererek yerleşik kalıpların dışında önemli bilgiler vermiştir. Millî güçlerin kıyafet bütünlüğü sağlayamamış olduğu belirtilirken kıyafet bütünlüğü sağlamış milis kuvvetlerin diğer sektörlerle kıyaslandığında daha disiplinli olduğu, örneğin Eşme cephesinin toplumsal karakteriyle doğru orantılı olarak Akhisar ve Salihli yöresine göre daha disiplinsiz bir yapıda oldukları yönünde karşılaştırılabilir sosyolojik bir tahlilde bulunmuştur. Yunan işgalinin halkta uyandırdığı nefret söylemlerinin millî kuvvetlere personel ve lojistik açıdan desteği hızlandırdığı yönünde bir uyarıya dikkat çekilmiştir. Yunan işgalinin bölgede meydana getirdiği olumsuz etkiyle, toplumsal temelde gerek milis kuvvetlere katılımı gerekse lojistik desteğin artırılması noktasında tepkilere dikkat çekilirken Türklerin hem askerî hem de lojistik organizasyonları hızlı biçimde oluşturduğu ve millî kuvvetlerin gerekli kaynaklara ulaşma yeteneğini ortaya çıkaran psikolojik ve toplumsal kaynaklar belirtilmiş, Yunan işgalinin toplumdaki travmatik etkisinin azaltılmasına yönelik üstü kapalı bir eleştiriye işaret edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde İngiliz yarbayın, askerî konulara hakimiyeti ve istihbarat tecrübesinin yüksek seviyede olduğunu göstermekle birlikte ilgili konularda kıdemli bir askerî istihbaratçı olduğu kanaati uyandırmıştır.

Rapor, niteliksel açıdan yirmi altı maddeden oluşmakla birlikte niceliksel olarak iki ana kategoride sınıflandırılabilir. İlk on sekizinci maddesi dahil daha çok tespit ve gözleme yer verirken diğer sekiz madde çözümleme ve öngörülere yer vermiştir. Raporun en dikkat çekici yönü, anlık krizlerin tasvirinden ziyade yüzeydeki olayların derinliğine nüfuz edebilme ve problemleri daha büyük bir dikkatle analiz edilme esnekliğine sahip olmasıdır. Askerî niteliğe sahip bir istihbarat olması nedeniyle raporun tamamına hâkim olan husus, askerî yapıyla ilgili tespitler sunmuş olmasıdır. Bu nedenle ele alınan konular içerisinde sınırlı, liderlik, alt kadro, asker-sivil işbirliği, lojistik, haberleşme ve ulaştırma konuları ele alınmıştır. İlk maddede raporun hazırlanmasında ana gerekçe olarak gösterilen Milne hattının ihlal edildiği üzerine bir tespit yapılmıştır. İstihbarat belgesinde kuvâ-yı millîye'nin kontrol ettiği Batı cephesinin altı sektöre ayrıldığı, sektör liderlerinin malî destek sağlamaları için genellikle eşraftan seçildiği ancak cephe komutanlarının asker şahıslar olduğuna dikkat çekilmiştir. Belgenin tamamında sadece Soma komutanı olarak Kemal Bey'in ismi verilmekle birlikte asker kökenli olduğu belirtilmiştir. Raporda, eşrafın bölgede sözü dinlenmesinin yanı sıra ekonomik destek sağlaması açısından asker-sivil bir teşkilatlanmaya gidilmiş olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak kuvâ-yı millîye lider ve komutanları ayrımının yapıldığı, mevcut bu durumun siyasi ve askerî bir iş bölümünün yapıldığını belirtmesi açısından önemlidir. Mıntıka merkezlerinin tespit edilmiş olması ve sivil-askerî lider iş bölümünün yapılmış olması cepheyle ilgili ana arterlerin tespit edildiğini göstermektedir ki bu bilgi, önemli bir istihbarat edinimidir. Bölgede düzenli ordu mensuplarının millî kuvvetler içerisinde yer alması nedeniyle her iki yapı (düzenli ordu-kuvâ-yı millîye) arasında ayırım yapmanın mümkün olmadığı vurgulanmış, kuvâ-yı millîyenin sivil-asker işbirliğinde liderlik problemlerine getirdiği çözüm irdelenmiştir. Eşrafın halkın sevgisini kazanmış olması ve mali yönden milis kuvvetleri destekleyebilecek ekonomik desteği sunabilir olmasına yanı sıra eski asker ya da asker şahsiyetlerin askerî oluşuma destek verdiklerine dikkat

çekilmiştir. Millî kuvvetlerin oluşumunda yer alan asker-sivil liderlerin yanı sıra alt kadroda yer alan büyük kütlenin ise mevcut altyapıda yer alan sistem içerisinde kendi içinden beslenen ve süreklilik arz eden askerlik anlayışıyla millî kuvvetlere katıldığı belirtilmiştir. Diğer yandan kuvâ-yı millîyenin iâşesinden, kendi aralarındaki muhabereye, ulaştırmadan silah, mühimmata ve diğer lojistik gibi pek çok konu ele alınmıştır. Telgraf iletişim hatları olmamasına rağmen muntaka karargâhlarında telefon irtibatının olduğu ve genellikle kendi aralarında iletişimin binek hayvanlar vasıtasıyla yapıldığı belirtilmiştir. Düzenli ordunun kuvâ-yı millîye'ye gerek personel gerekse lojistik destek vermesinin yanı sıra ulusal unsurların ağır silahlardan yoksun biçimde köylerde nöbetleşe sürdürdüğü bir askeri teşkilatlanmanın varlığına işaret edilmiştir. Millî kuvvetlerin silah ve mühimmat yönünden yeterli sayıya sahip olduğu tespitinin yanı sıra malzeme taşımada kullanılan atların güçlü ama yeterli sayıda olmadığı ifade edilmiştir. Ulusal kuvvetlerin elindeki silahların çok farklı menşei ve eski olduğu özellikle dikkat çekilene bir başka husustur. Uzun süreçte farklı Avrupa menşei silahların, mühimmat sıkıntısı çekmesinin muhtemel olduğu ayrıca vurgulanmıştır. Lojistiğin halk tarafından savaş hattına cephe gerisinden sağlandığı ve iyi durumda olduğu bilgisinin yanı sıra araçlarla lojistik malzemelerin sınır hattına taşındığı belirtilmiştir. Araçtan kastedilen at ya da öküz arabalarıdır ki motorlu araç konvoyuna Mehmet Efendi'nin tören eskortu dışında rastlanmadığı dolayısıyla motorlu araçlarla sevk edilen askerlere de rastlanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca ulusal kuvvetlerin süvari-yaya teşkilatlanma içerisinde olduğu, süvarilerin sayısının az olmasına rağmen iyi nişancı, süratli oldukları ve devriye, haberleşmede atlı birimlerden faydalandığı belirtilirken genel olarak askerlerin kuvvetli ve dayanıklı olduğu belirtilmiştir. Bahsi geçen bilgilerden anlaşılacağı üzere bölgede ki tüm hareketlilik, askeri teşkilatlanma in ince ayrıntısına kadar takip edilmekle birlikte raporun uzun ve titiz bir gözlem sonrasında yazıldığı anlaşılmaktadır.

İkinci ana argüman, toplumsal ve iktisadi yapı üzerinde biçimlendirilmiş ve mevcut askerî, içtimaî, iktisadi, coğrafi ve tarihi yapılardan hareketle öngörüler sıralanmıştır. Öngörüler de oldukça gerçekçi argümanlara yer veren raportör, Batı Anadolu bölgesinin coğrafi özellikleri itibarıyla dağlık-ormanlık olması nedeniyle politik açıdan merkezi idarenin uzun süredir kronikleşmiş asayişsizlik karşısında siyasal hakimiyet kuramadığına yönelik yapısal gerilimlere dikkat çekmiştir. Aslında bölgede uzun süredir eşkıyalık ve kanun tanımazlığın hüküm sürmesi nedeniyle yöre halkı ve merkezi idare arasında iletişimin zayıf olduğuna vurgu yapılan ilgili maddede barış sürecinin sürünceme de bırakılması halinde, işgalci güçlerle mücadelenin gerek kendi liderlerine gerekse merkezi hükümete rağmen sürdürüleceği yönünde bir düşünceye yer vermiştir. Kuvâ-yı millîye'nin Yunan ordusuyla büyük güçlerin desteği olmasa dahi savaşamayacak durumda olduğu tespiti yapılmıştır ki bu tespitin temel nedeni Yunan ordusunun bir düzenli ordu olarak sahip olduğu ağır silah ve teçhizat yönünden güçlü olması bakımından bir analiz olduğu değerlendirilmektedir. Ancak halk mücadelesinin uzun bir süre devam etme olasılığının hali hazırda mümkün olduğu ve Yunan ordusunun uzun süre gerilla harbine tutuşmasının etkin savaş maliyesi açısından Yunanistan'a pahalıya mal olacağı ve Yunanistan'ın mali yükü karşılama ve savaşın sürekliliği karşısında devamını getiremeyeceği belirtilmiştir. Beş yüzyıl önce Doğu Roma ordularına düzenli akınlar yaparak galip gelen Türklerin tarihine dikkat çekilirken arazinin, Yunan

ordusu tarafından bilinmemesi ve zorlu arazi şartlarının olması nedeniyle Yunan ordusunun uzun süreli ve yıldırıcı bir savaşa uzun süre dayanamayacağına, düşmanı yok eden değil yorarak tüketen bir gerilla harp olasılığının varlığına dikkat çekilmiştir. Bu açıdan rapor gerek tarihsel bir dayanağa başvurarak argümanlarını güçlü kılmakta gerekse mekânsal farkındalığa dikkat çekerek Yunan ordusunun hava ya da karadan zayıflıklarına dikkat çekmektedir. İzmir'in İngiliz, Fransız hatta İtalyan işgalci güçler tarafından işgal edilmesi halinde ise millî kuvvetlerin büyük bir kısmının silah bırakacağı öngörüsünde bulunulmasının yanı sıra Yunan işgali görmüş yerel halkın hissiyatının Yunanlılarla savaşmak azminde olmasına rağmen işgal görmemiş iç bölgelerdeki halkın vergi ve savaşlardan dolayı bıktığı ve kendi başlarına bırakılmayı bekledikleri için destek vermelerinin şüpheli olduğu bilgisi verilmiştir. Bu bilgi eleştiriye ve tartışmaya açık ifadeleri içerir.

İstihbarat sürekli bir faaliyet olmakla beraber iyi ve güvenilir bilgi ihtiyacından kaynaklanır. Büyük Britanya askerî istihbaratı, Aralık 1919-Ocak 1920 tarihleri arasında özelde kuvâ-yı millîye ve bölge hakkında neden istihbarat edinimine gitmiştir? sorusunun görünürdeki cevabı sadece millî kuvvetlerin Milne hattını ihlal edilip etmediğini denetlemek olmadığı açıktır. Gizli rapor, tam olarak Türk tarafının niteliksel açıdan savaşma kapasitesini tespit etmeye yönelik olduğu kadar toplumsal bakımdan halkın mücadeleye verdiği desteği de tanımlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Raporun hazırlanmasındaki diğer bir amaç ise yakın denetim ve sürekli gözetim prensibi çerçevesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da yürüttüğü faaliyetlerin sıcak çatışma hattında yansımalarını gözlemek ve belki de yapılabiliyorsa kontrol altına alma kaygısı olarak görmek gerekir. Bu durum, Büyük Britanya'nın askerî güçte algılanan bir dengesizliğe karşı duyduğu korkunun dışa yansımalarıdır. Büyük Britanya askerî erkânının raporu hazırlatma gerekçelerinden belki de en önemlisi savaşın belirsizliklerini dikkate alarak Yunan ordusunun hazırlıklarını tamamlamasına fırsat sunmak olarak da değerlendirilebilir. Diğer yandan altı haftalık bir gezi gözlemleri bahsi geçen bilgilerin elde edilmesinin mümkün olmadığı düşüncesinden hareketle mevcut bölgede istihbaratta bulunan alt kadro istihbaratçıların, haber elemanlarının elde ettiği bilgilerin değerlendirildiği ve mevcut bilgilerin yerinde tespit edilerek hazırlandığı değerlendirilmektedir.

Büyük Britanya'ya ait bir istihbarat belgesinin bakış açısıyla, Sevr öncesi Batı Anadolu'nun özellikle Milne hattı boyunca millî kuvvetlerin askerî, toplumsal ve iktisadi açıdan zayıf ve kuvvetli tarafları belirlenmiş, yapılan analize göre; bölgenin belirtilen şartlar altında işgalinin mümkün görünmediği işgalin başarılı olsa dahi uzun süreli ve maliyetli olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Belgeleri

IOR/L/MIL/17/16/26, Appendix D 1920.

IOR/L/MIL/17/16/26, “The Situation in Turkey, 15th March 1920”, British Library, India Office Records and Private Papers, Appendix D (5 February 1920), 15 March 1920.

b. Resmi Yayınlar

Conventions D'armistice Passées Avec La Turquie, La Bulgarie, L'Autriche-Hongrie et L'Allemagne Par Les Puissances Alliées et Associées 1919

Conventions D'armistice Passées Avec La Turquie, La Bulgarie, L'Autriche-Hongrie et L'Allemagne Par Les Puissances Alliées et Associées, Paris, Impr. Nationale, 1919.

c. Kitap ve Makaleler

- Akandere 2008 Osman Akandere, “Damat Ferit Paşa Hükümetleri Döneminde Kuva-yı Milliye Hareketine Yöneltilen İthamlar”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 70, s.17-56.
- Akandere 2009 Osman Akandere, “Damat Ferit Paşa'nın IV Hükümeti Döneminde Kuvâ-yı Milliye İleri Gelenleri Hakkında Verilen İdam Kararları”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 11, Sayı 43, s.343-406.
- Aker 2020 M. Şefik Aker, *57'nci Tümen ve Aydın Milli Mücadelesi (1918-1920)*, Yayına Hazırlayanlar: Ahmet Tetik, Ayşe Seven, Mahmut Yüksel Canbaz, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Akşin 2010 Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele (Mutlakiyete Dönüş 1918-1919)*, Kültür Yayınları, İstanbul.
- Akşin 2010a Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele (Son Meşrutiyet 1919-1920) II*, Kültür Yayınları, İstanbul.
- Atatürk'ün Anlatımıyla Kurtuluş Savaşı Nutuk* 2006
- Atatürk'ün Anlatımıyla Kurtuluş Savaşı Nutuk*, Yay. Haz.: Abdullah Özkan, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Avcıoğlu 1983 Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e*, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- Aydınel 1999 Sıtkı Aydinel, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekâtı*, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aydemir 1999 Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922 Cilt II*, Remzi Kitapevi, Ankara.
- Baran 1999 Tülay Alim Baran, “Kuva-yı Milliye Örgütlenmesine Karşı Damat Ferit Hükümetleri”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt 6, Sayı 23, s.283-298.

- Bebek 1994 İlhami Bebek, *Millî Mücadelede Akbaş Cephaneliği Baskını*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Belen 1983 Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Clark 2013 Robert M. Clark, *Intelligence Analysis: A Target-Centric Approach*, CQ Press and Sage, Fourth Edition, California.
- Çatalbaş ve Aksu 2020 Erkan Çatalbaş, Fuat Aksu, “Kuva-yı Milliye Direnişine Etki Eden Osmanlı Gayrinizami Harp Deneyimi”, *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7 Sayı:12, s.62-85.
- Çetinkaya ve Özalp 2009 Ali Çetinkaya, Kâzım Özalp, *Direnış 1919*, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- Çiloğlu 2004 Fahrettin Çiloğlu, *Kurtuluş Savaşı Sözlüğü*, Livane Yayınları, İstanbul.
- Freedman 2018 Lawrence Freedman, *Strateji*, Çev.: Belkıs Çorakçı Dışbudak, Alfa Tarih.
- Goloğlu 2006 Mahmut Goloğlu, *Millî Mücadele Tarihi III Üçüncü Meşrutiyet 1920 Birinci Büyük Millet Meclisi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Güneş 2009 Günver Güneş, “Aydın ve Çevresinde Yunan İşgali ve Sivil Direniş Örgütlenmesi; Heyet-i Milliyeler”, *Kuvâ-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu*, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, II. Kitap, Yay. Hazırlayan: Oktay Gökdemir, 6-8 Eylül 2009.
- İnce 2009 Erdal İnce, “Kurtuluş Savaşı'nda Türk Köylüsü ve Kuvâ-yı Milliye”, *Kuvâ-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu*, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, II. Kitap, Yay. Hazırlayan: Oktay Gökdemir, 6-8 Eylül 2009, İzmir.
- Koltuk 2015 Nuran Koltuk, *Batı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye'nin Askerî ve Malî Kaynakları (Mayıs 1919-Kasım 1920)*, Kitapevi, İstanbul.
- Jaeschke 1970 Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar 30 Ekim 1918-11 Ekim 1922*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Müderrisoğlu 1990 Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nın Malî Kaynakları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Özalp 1988 Kâzım Özalp, *Millî Mücadele-I, 1919-1922*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Özdemir 2009 Ali Ulvi Özdemir, *Çöküşten Zafere I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşında Cepheleler*, Alter Yayıncılık, Ankara.
- Özkaya 1992 Yücel Özkaya, “Kuvâ-yı Milliye”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 24, s.451-480.
- Sakallı 1997 Bayram Sakallı, *Millî Mücadele'nin Sosyal Tarihi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri*, İz Yayıncılık, İstanbul.

Bir İngiliz Yarbayının Kuvâ-yı Millîye Hakkındaki İstihbarat Raporu

- Sarihan 1993 Zeki Sarihan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Sarihan 2007 Zeki Sarihan, *Kurtuluş Savaşı Kadınları*, Remzi Kitapevi, 2007.
- Selek 2002 Sabahattin Selek, *Millî Mücadele I (Ulusal Kurtuluş Savaşı)*, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Stephens ve Baker 2009 Alan Stephens, Nicola Baker, *Savaşı Anlamak*, Çeviren Süleyman Yazır, Ankara, 2009.
- Sofuoğlu 1994 Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Millîye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Sonyel 2012 Salâhi R. Sonyel, *Kaygılı Yıllar-Gizli Belgelerle Kurtuluş Savaşının Perde Arkası (1918-1923)*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Su 1982 Kâmil Su, *Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Yayınları, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Tinal ve Arıcıoğlu 2018 Melih Tinal, Samet Arıcıoğlu, “Millî Mücadele’de Soma”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVIII/37, s.511-530.
- Türk İstiklâl Harbi, IV’üncü Cilt, Güney Cephesi* 2009
- Türk İstiklâl Harbi, IV’üncü Cilt, Güney Cephesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2009.
- Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II ‘inci Cilt 2’inci Kısım* 1991
- Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II ‘inci Cilt 2’inci Kısım*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1991.
- Türk İstiklâl Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923) Cilt VII* 1975
- Türk İstiklâl Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923) Cilt VII*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1975.
- Turan 1992 Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, Ankara.
- Walsh 2011 Patrick F. Walsh, *Intelligence and Intelligence Analysis*, Routledge, New York.
- Wells 1908 H.G. Wells, *The War In the Air*, George Bell and Son, London.
- Zürcher 2000 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul.

ç. İnternet Kaynakları

- Günver Güneş, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Millîye/?pdf=3525> (Erişim Tarihi: 07.06.2022).
- Günver Güneş, “Kuvâ-yı Millîye”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kuva-yi-Millîye/?pdf=3525> (Erişim Tarihi: 07.06.2022).
- İlgürel, <https://islamansiklopedisi.org.tr/balikesir-kongreleri> (Erişim Tarihi: 15.06.2022).
- Mücteba İlgürel, “Balıkesir Kongreleri”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/balikesir-kongreleri> (Erişim Tarihi: 15.06.2022).
- Küçük, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millî-mucadele> (Erişim Tarihi: 12.06.2022).

Cevdet Küçük, “Millî Mücadele”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/Millî-mucadele>
(Erişim Tarihi: 12.06.2022).

SUMMARY

The study included the intelligence report consisting of twenty-six items in Appendix D part of the report titled “The Situation in Turkey, 15 March 1920”, prepared by the Black Sea Army of the British General Staff Intelligence in Istanbul. It included the observations and determinations of an unnamed British lieutenant colonel sent by Great Britain to monitor the stability of the Milne line, on the intelligence report on Kuva-yı Milliye on the line for six weeks between December 1919 and January 1920. The report, dated February 5, 1920, included important information about the social and economic structure of the region, as well as the military and logistics organization of the Kuvâ-yı Milliye. The report not only provided current situation intelligence but also made predictions for the future by referring to historical information.

In the intelligence document, it was noted that the Western front, controlled by the Kuva-yı Milliye, was divided into six sectors and that the leaders of the sector were generally chosen from the gentry to provide financial support, but the front commanders were soldiers. In the entire document, only Kemal Bey is named as the Soma commander, but it is stated that he is of military origin. The report draws attention to the fact that a military-civilian organization was established to provide economic support as well as to be listened to by the notables in the region. Based on this information, it is important to draw attention to the fact that Kuva-yı Milliye leaders and commanders are distinguished, and that this situation draws attention to a political and military division of labor. It has been stated that it is not possible to distinguish between the two structures (regular army-Kuvâ-yı Milliye) since regular army members are included in the national forces in the region. In the evaluation, which drew attention to the fact that the people supported the national forces both in terms of personnel and logistics due to the negative situation caused by the Greek occupation of the people of the region, it was reported that the recruitment system from the past continued to be functional and that men between the ages of 20-45 joined the national forces voluntarily. Although there are no telegraph communication lines, it has been stated that there is telephone communication in the district headquarters, and communication is generally done by horse. It has been pointed out that the regular army provides both personnel and logistic support to the Kuvâ-yı Milliye, as well as the existence of a military organization that the Kuvâ-yı Milliye maintains in turns in the villages without heavy weapons. In addition to the determination that the national forces have a sufficient number of weapons and ammunition, it has been stated that the horses used for transporting materials are strong but not sufficient in number. In addition to the fact that the rifles are of very different origins and old, it has been emphasized that weapons with different European origins are likely to suffer from ammunition shortages in the long run. As can be understood from the aforementioned information, all the activity in the region has been followed up to the smallest detail and

it is understood that the report was written after long and meticulous observation. While it was stated in the report that the national forces could not ensure uniformity of clothes, it was emphasized that militia forces that provided uniformity were more disciplined when compared to other sectors. In the report, while drawing attention to the history of the Turks who were victorious by making regular raids on the Eastern Roman armies five centuries ago, it was emphasized that the Greek army would not be able to withstand a long and daunting war for a long time because the land was not known by the Greek army and there were difficult terrain conditions. While the report drew attention to the possibility of a guerrilla war that exhausts the enemy rather than destroys it, it was stated that Greece's involvement in guerrilla warfare for a long time would cost Greece dearly in terms of effective war finances. In this respect, the report draws attention to the weaknesses of the Greek army in the air or on the ground, both by making its arguments strong by referring to a historical basis and by drawing attention to spatial awareness.

The secret report has been prepared in order to identify the Turkish side's capacity to fight qualitatively, as well as to describe the public's support for the struggle from a social point of view.